

F. V.:

KAKŠNO KORIST VIDI LJUDSTVO V DANAŠNJI ŠOLI.

Srbski učitelj Zamurović na Ogrskem je priredil tozadevno anketo med prebivalci svojega šolskega okoliša. Na polo je napisal vprašanja pusteč prostor za odgovore in je naročil dvema pametnima kmetoma, da sta poizvedovala med ljudmi in zapisala na polo odgovore, ne da bi povedala, da so vprašanja od učitelja. Odgovore je objavil v „Školskem Glasniku“.

I. Glede vzgoje.

1. Ali se vidi doma vpliv šole na obnašanje otrok?

Ne. Otroci se obnašajo tako, kakor jih uče starši. Tudi najboljši učenci ne trkajo na vrata in ne snamejo klobuka v sobi, ako jih doma ne navajajo k temu.

2. Ali raste ta vpliv s starostjo otrok?

Ni dobil odgovora.

3. Čemu pripisujejo starši ta vpliv, ali strahu otrok pred učiteljevo kaznijo ali spoznanju otrok o potrebi lepega vedenja?

Ni dobil odgovora.

4. Kaj je vzrok, da mladina po dovršeni šoli ne kaže volje za lepo vedenje?

Slabi zgledi. Nemarni so smelejši in močnejši ter potegnejo druge za seboj. Vendar se opaža napredovanje, ker je življenje vedno težje in vsled tega tudi mladina postaja resnejša.

II. Glede pouka.

1. Katere učne predmete cenijo starši najbolj?

Čitanje, pisanje in računanje. Zgodovino samo toliko, v kolikor služi spoznanju narodne preteklosti. Zemljepisa ne cenijo. Korist madjarskega jezika priznavajo, a obžalujejo, da se otroci preveč mučijo z njim.

2. Ali bi pošiljali starši otroke v šolo, ako ne bi bili po zakonu prisiljeni?

Revnejši ne in sicer 1. zaradi stroškov, 2. ker ne morejo otrok dalje šolati, pa rajše niti ne začnejo, 3. ker v svojih siromašnih razmerah ne morejo uporabljati računanja in pisanja, 4. ker šola zadržuje otroke od dela.

3. Od katerega do katerega leta bi naj otroci hodili v šolo?

Ni dobil pravega odgovora.

4. Kateri letni čas naj bo šola?

Ko ni toliko dela na polju.

5. Katere učne predmete si želijo oni starši, ki radi pošiljajo otroke v šolo?

Odgovori podobni kakor na 1. vprašanje.

Ta anketa je sicer nepopolna, a zanimiva. Krivo pa je Zamurićevo izvajanje, da bi to anketo izvršili po vseh šolskih občinah in šole uredili popolnoma po zahtevah ljudstva. Nazori ljudstva, zlasti neukega o šoli so pomanjkljivi, pisanje, čitanje in nekaj računanja dandanes ne zado-
stuje. Nazori o šoli in potrebi izobrazbe se morajo izboljševati, kakor to priporočata Černý in Přebil v članku „Narodna pedagogika“. Anketa med ljudstvom je potrebna, da se spoznajo mnenja in želje in da se potem najde pot, kako bi se spravile v sklad namišljene in resnične potrebe ljudstva in bi se po njih uravnalo šolstvo.

PAV. FLERÈ:

V LABORATORIJU DELOVNE ŠOLE.

Težko bi bilo reči, ali nas pouk v kemiji in mineralogiji bolj privlačuje ali bolj plaši. Privlačuje nas, če pomislimo na potrebe praktičnega in zlasti še tehničnega življenja, ker se s tem samim že dviga zahteva kemijskega pouka v brezpogojno nujnost; plaši pa nas, ker je naše znanje, naše praktično znanje v tem predmetu tako malo. Ni samo pri nas to — vsepovsod je! Zato pa, predno bomo odprli laboratorij učencem, se bomo zaprli k raznim retortam, gorilnikom, steklenicam, sami pa bomo delali; pa odpirali po H. Schreinerjevi „Kemiji“ (zal. D. S. M.) in po A. Valesovih „Kemičnih poizkusih“ (zal. S. Š. M.). Potem nas ne bo več plašila misel na laboratorij in celo na pouk, pravilno: delo otrok v laboratoriju, zakar še celo ni treba posebnega „laboratorija“, vsled česar pa pouk vseeno lahko tako zaznamujemo.

Tu pa po kratkem po raznih, največ Mittagovih in Schäfferjevih zahtevah¹ o a) prostoru, b) učnih pripomočkih, c) snovi in postopku, č) iz prakse.

Prostor. Nihče ne bo oporekal, da mora biti pri kemiji za poskuse učencev pripravljen poseben prostor. Vanj prideta dve dolgi ali pa od okna sem več kratkih miz, preprostih pa močnih. Na obeh podolžnih straneh je več predalov, kjer spravljajo učenci svoje delovne potrebščine. Na vsaki strani ima prostora 8, ozir. 4 otroci. Če je na vsakem mestu plinova pipa z nastavkom iz gumijeve cevi in bunsnovim gorilnikom, olahkoča to bistveno vaje v isti fronti. Več vodovodnih pip in lijakov mora biti seveda tudi v delavnici. Regali z zadostno širino na vseh straneh ob steni so postavljeni, da se shranjuje v njih večje posode, ki jih rabijo učenci raznih oddelkov skupno, kakor stativi, skledice, tehtnice, kemikalije itd. Z veliko stensko tablo in mizo za učitelja se spopolni pohištvo. — To bi bila zahteva, ki pa ostane žalibog še dolgo, dolgo zahteva ne samo v ljudski šoli, ki nekatere sicer imajo dobre delavnice, v večini pa bodo mogla uravnati laboratorije tako le velika, bogata mesta.

Od večih strani se je nasvetovalo, naj se pokrije poševne plošče pri klopeh z deskami, da se dobi vodoravne podlage za postavljanje potrebnih pripomočkov. Seveda tako ne bomo imeli plinovitih gorilnikov in bodo morali zadostovati špiritovi gorilniki. Police po stenah bi bile lahko tudi v razredih in zadosti velika omara za priprave tudi. Vodovodne pipe z lijaki še tudi niso neizvršljiva zahteva tam, kjer je vodovod; če tega ni, je pa treba, da stoji v razredu nekaj škafov vode, da je imajo otroci dosti pri roki. Glavna zahteva je torej, da se izpremeni šolske klopi v delovne mize. Želeti pa je tudi, da se število učencev za proizvodbo kemičnih vaj v šoli zmanjša, da ni treba pomnoževati učitelju učnih ur. Ta zahteva pa nas postavlja pred vprašanje, če se kemične vaje lahko obdržuje pri skupnem razrednem pouku. Na drugem mestu sem opozarjal na Kerschensteinerjevo poizvedbo v Münchnu, ki priporoča tukaj skupen pouk; petletno prakticiranje tega v Cöthenu je tudi za to. V tem času je imela seminarska vadnica v Cöthenu šolske vaje v zgoraj navedenem smislu, skraja seveda v skromnem okvirju, pozneje pa v večji meri. Tu se je morala šola vnaprej odpovedati plinu in vodovodu. Polic na steni, deščic za pregrinjanje klopi tudi ni. Vsak učenec mora rabiti za delo poševno ploščo pri klopi, ki se varuje le s kosom linoleuma (30 × 40 cm). Poševnost pri klopeh ni tako velika, da bi ne stali na njih pripomočki, ki jih rabijo otroci pri vajah. Visoki stativi, kjer bi se moralo težišče prelagati, niso v rabi. Pri trinogu, ki se ga večkrat rabi, so noge različno dolge, s čemur se izravna poševnost pri mizi. Tehtnice se postavljajo v vodoraven žleb, ki je določen za peresnik. Po štirje otroci delajo skupaj

¹ Iz knjige: „Aus der Praxis der Arbeitsschule“ — Österr. Verlag, Dunaj, 1912 — 6 K.

z eno tehtnico. Pri tem se obračajo otroci nazaj do tehtnic, ki so za njimi, da ne pada orodje po tleh, kar se ne zgodi tudi, če tehtata na ta način po dva skupaj. Spiritovi gorilniki pa dajejo plamen tudi na poševnih ploščah navpik navzgor.

Največ **učnih pripomočkov**, ki jih rabi otrok pri pouku v kemiji in mineralogiji, ima v lastno napravljeni delovni omarici vsak za sé ter jih prinese za vsako uro s seboj. Taka omarica se napravi iz prostorne skrinjice za smotke ali pa posebe iz 5–7 mm debelih deščic ter ima v notranjosti predale za steklenice in šibice, za steklene cevi, gumijiste in plutaste zamaške, žico, kavčukaste cevi in za niti in še po enega za poskusne kozarce in za špiritov gorilnik. Če položimo nad enim predalom tudi še primerno deščico s pripravnimi luknjami, služi omarica lahko tudi kot podstavek za reagenčne kozarčke. Nekaj upognjenih stekel in steklenih konic napravijo učenci iz steklenih cevij sami, prav tako tudi ilovo konico, ki se rabi pri pihalniku (Löthrohr). Tudi trinog iz žice in asbestno žličico (mal plošček) rabijo vsi otroci.

Kot potrebno smatram tudi tehtnico za razne vaje. Ker pa jih imajo prav redke šole v zadostnem številu, se mora vzeti na pomoč tukaj pridnost in priročnost najpripravnejših otrok, ker ne napravi vsak pripravnega pripomočka. Končno pa zadostuje tudi, če rabijo po štirje učenci eno tehtnico. Gorilnik mora pač imeti vsak zase. Za snaženje poskusnih kozarcev velja košček ravne palice, ki se jo ovije s kosom cunje ali volne.

Vse, kar se še rabi: zamaške razne širokosti, prevrtan kavčukast zamašek, koščeki cevi, reagenčni kozarčki, steklene cevi itd., kupijo otroci po potrebi. Stroški niso tako veliki, kakor bi se mislilo v prvem trenutku. Zahteva pa je prav utemeljena, če se pregleda to natančneje; in če se otroci enkrat navadijo, da smatrajo te reči prav za tako potrebne kakor šolske knjige, se nihče ne zmisi, da bi mrmral proti temu. Ravno učenci prostih šol razmečejo primeroma mnogo denarja za sladkarije, za šund-literaturo, za obisk kinematografov, tako da ni neopravičeno, če se jih nauči rabiti denar vrednejše, in da jim napravi ta poraba več čistejšega in plemenitejšega veselja. Za pregled o stroških, ki so nastali, naj govori sledeči stroškovnik:

Deščice in drugo za delovno omarico	72 h
če se rabi prazno skrinjico od cigar, le	12 „
3 steklenice (po 100 g vsebine z zamaški)	18 „
3 kosi cevi razne velikosti	30 „
steklene cevi	36 „
steklen lij	18 „
trinog in asbestna žličica	12 „
lakmusov in pivni papir	6 „
Odnos	204 h

	Prenos . . .	204 h
plutova plošča		6 "
6 reagenčnih kozarčkov		36 "
gumijev zamašek, dvakrat prevrtan		30 "
nekaj smireka		3 "
	skupaj . . .	279 h

V ti vsoti pa ni tisto, kar učenec že ima (skledice za tuš in kar se rabi še o priliki kakor pesek, cvetlični podstavki, krožnik, pletilne igle, sveče itd.).

Da si razna pomožna sredstva lahko napravljajo učenci sami, je prav pripravna prilika, kjer je pouk v delavnicah, da se ga spravi v zvezo s kemijo in mineralogijo, ker si naredo učenci tam lahko mnogo uporabnih predmetov sami kakor tudi delovno omarico, trinog, upognjene in ošpiljene steklene kose, tehtnico; tu tudi režejo asbestne ploščice za žličke. Vsekakor je pouka v delavnicah zelo želeli ravno za pripravo na poskusne vaje. Kjer pa takega pouka ni, napravijo učenci različne predmete v kemijski uri ali pa po danih navodilih doma.

Kemikalije, ki se rabijo pri učni obravnavi, si oskrbi učenec splošno sam. Mnogo snovi se rabi v gospodinjstvu, in njih nabava ne napravlja težkoč. Druge pa se dobe prav poceni v vsaki drogeriji. Tukaj se je pokazalo prav primerno, da se združi več otrok in kupi eden za vse. Pri dražjih snoveh in pri takih, ki se težje dobe, zbere po vinarjih denar učitelj ter jih tudi sam preskrbi. Vsak otrok ali iz vsake delovne skupine po eden dobi pred uro primeren del. Ta pot se posebno priporoča pri rabi močnih kislin ali ostrih lugov.

Seveda pa je želeli tudi tu, da razpolaga šola sama z najraznovrstnejšimi pripomočki kakor tudi z gotovo množino raznih kemikalij. Da se ne zavrže nič, kar je še porabno, je potrebno že zaradi tega, da se navadi učence štediti in se ne napravlja staršem nepotrebnih stroškov.

Snovi nudi pouk v kemiji in mineralogiji obilo, pa če se je opuščalo dozda, da bi se pečala ljudska šola smotreno s tem poukom, ni bilo prav in godilo se je to prav gotovo vsled naše komoditete in našega neznanja. Katera bi bila pa iz množine snovi, za ljudsko — ker na to se tu oziramo v prvi vrsti — potrebna in pripravna, ni določiti lahko. H. Schreiner je napisal svojo knjigo v D. S. M. založbi predvsem v pouk preprostemu ljudstvu ter se je oziral tu najbolj na potrebe pri kmetijstvu in v vsakdanjem življenju. Ker pa daje naša ljudska šola ravno temu ljudstvu, t. j. visokemu $\frac{9}{10}$ vsega naroda, ponajvečkrat edino izobrazbo, bomo radi in s pridom upoštevali iz knjige snov ter jo prav lahko rabili za pouk; še posebno za tak s principom dela, ker snov ni pisana z besedami, ampak je ravno opisana z delom, z zvezo življenja in njegovih

potreb. Ne bo pa odveč, če si ogledamo tu še tudi izbir in razdelitev snovi za kemični delovni pouk, kakor se je obnesel v praktičnem proizvajanju v že omenjeni šoli v Cöthenu.

V štiri skupine je snov razdeljena:

I. Hiša in dvor. 1. Zračenje, 2. kurjava in razsvetljava, 3. perilo in obleka, 4. snaženje, 5. desinfekcija, 6. domača orodja.

II. Kuhinja in klet. 1. Hranilna in vžitna sredstva, 2. voda, 3. kuhinjska sol, 4. steklo, il in porcelan, 5. železo, 6. baker, 7. nikelj, 8. srebro, 9. cin, 10. cink, 11. svinec, 12. živo srebro, 13. mavec.

III. Vrt in polje. 1. Il, 2. ilovica, 3. pesek, 4. kamenje, in sicer a) eruptivno, b) sedimentarno kamenje, 5. redilne soli, 6. gnojenje.

IV. Industrija in tehnike. 1. Premog, 2. kovine, 3. žveplo, 4. apno, 5. kisline, 6. lugi, 7. soli, 8. papir, 9. barvila, 10. tkanina, 11. svetilni plin.

Ostro ločiti snovi seveda ni mogoče. Zato te točke tudi niso izcrpne ter pregledne, ampak navajajo le obseg in glavne poteze polja, v katerega mora otroka pouk uvajati. Kaj se lahko izbere iz te snovi, določa čas, ki je na razpolago; saj je tudi tu prav postranska stvar, koliko je predelal učitelj s svojimi učenci, pač pa, kako je predelal.

Vse nekaj drugega pa je v razdelitvi snovi. Tu imajo odločevati v prvi vrsti vzgojeslovna pravila, poleg njih pa pridejo v poštev tudi strokovno znanstveni oziri. Ne smemo pozabiti, da se didaktično lahko dovoli v kemiji spoznanje in predelanje nove, zložene snovi le tedaj — in to je zlasti potrebno pri povdarjanju delovnega principa, če so reakcije posameznih sestavnih delov že znane. Lay zahteva, da morajo najti učenci tukaj dejstva, „korak za korakom — kakor raziskovalci —“.

Začenjati je treba s snovjo, ki je blizu, ki je domača. Plin je sicer to tudi, saj čutijo otroci zrak, če ne poznajo že tudi svetilnega plina — vendar pa bo dala snov „plin“ premalo tega, na kar bi se naslanjali, da bi pouk v kemiji pri 12–14letnih otrokih z njo začenjali.

Primernejša bo pot, ki jo kažejo fizikalčno-kemične predvaje, ki uvajajo otroka v delovno metodo. Do smotra pa se pride tudi, če se vzame na pr. preproste, čisto kemične predvaje za izhodišče ter se uvaja učenca korakoma v razkroj in sestavo snovi, ali pa če jih navaja učitelj s svojim vodstvom, da preskušajo kako prvino ter pridejo po ti poti v njene ponavljalne oblike in spojinske možnosti. Da ni zavračati tudi tu koncentrativnih možnosti na domovinoznanski pouk, mi ni treba omenjati; važnejša se mi zdi zahteva, da naj bo začetek kakršenkoli, mora učenec preiskavo prvine ali razkrojitev spojine doživeti. Če se je zgodilo to, si je gotovo pridobil izkušenj, ki tvorijo trdno in gotovo oporo, ki mu služi pozneje z uspehom.

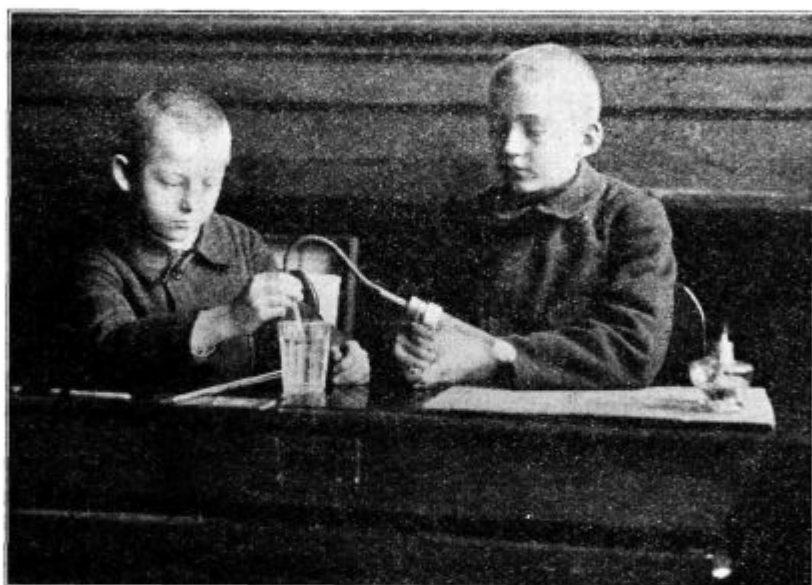
Postopek, ki se je praktično izkazal, pa je sledeči:

1. Naše najznamenitejše kovine:
  - a) težke kovine, lahke kovine (drage in nedrage kovine); b) njih vedenje na zraku, v ognju in v vodi; c) kovine in njih oksidi, zlasti železni.
2. Naš zrak za dihanje:
  - a) kisik, b) gorenje in dihanje, c) dušik.
3. Naša pitna voda:
  - a) trda in mehka voda, b) sestavina vode (lahko tudi: molekuli in atomi).
4. Najznamenitejše kisline in njih poglavitne soli:
  - a) žveplo, žveplena sokislina; b) žveplena kislina; c) kuhinjska sol, klor, solna kislina; č) natrij in kalij; drage kisline.
5. Naravne žveplene spojine:
  - a) žveplenec, žvepleni vodik, kovinske spojine; b) žvepleno kisle kovine.
6. Naše najpoglavitnejše kurivo in svečava:
  - a) oglje, b) ogljik in njegove oblike; c) svetilni plin.
7. Apno in ogljikovo kisle soli:
  - a) apnenec, b) ogljikova kislina, c) soda in druge ogljikovo kisle soli.
8. Znamenitejše rastlinske hrane:
  - a) salpeter, salpetrova kislina in njene snovi; b) salmijak in salmijakovec; c) fosfor, fosforova kislina in njene soli.
9. Najznamenitejše snovi naše zemeljske skorje:
  - a) pesek, kremenjak, steklo; b) ilovka, il, porcelan; c) navadni in sestavljeni kamni.
10. Naše najznamenitejše čistilo: Milo.
11. Najvažnejše kurilne in sestavne snovi našega trupla:
  - a) maščoba, b) sladkor, c) skrob.
12. Alkoholno in kislo vretje. Organične kisline:
  - a) vretje, b) citronova kislina, rastlinske kisline in njih soli.
13. Naše hranitbe in hranilne snovi:
  - a) najdražja hranilna snov (beljakovina); b) sestava, priprava in shranjevanje hrane.
14. Kemični obrazci, ki v ljudski šoli prav brez škode odpadajo. Po mojem mnenju je to balast delu¹.

In zdaj še eno, dve o **praksi**, ali boljše, ker učnih slik ne bom prepisoval, o metodičnem postopku pri vajah učencev v kemiji. Kakor smo že pri Kerschensteinerjevem postopku videli, je v praksi menda povsod navada, ker je res edino praktično, da se dele v razredu

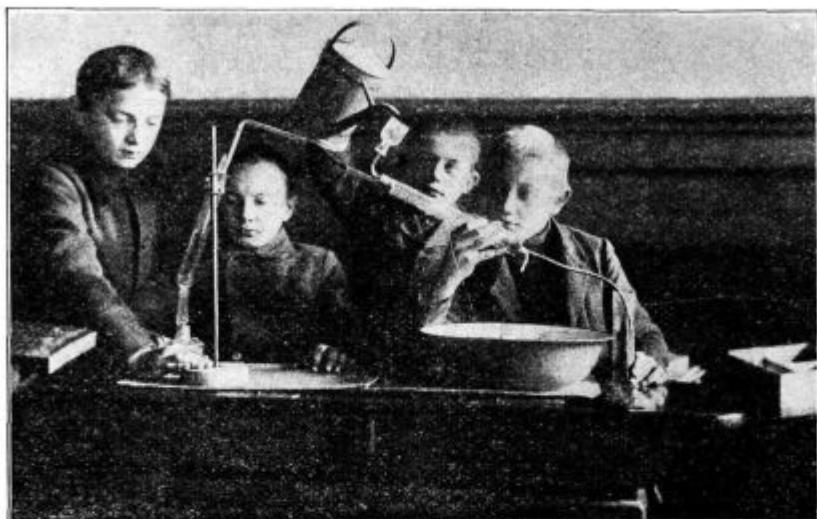
¹ Prim. tudi: M. Mittag „Anfangsgründe der Chemie und Mineralogie“. Lax, Hildesheim. 1911. P. F.

učenci k delu v posamezne skupine. Vendar pa delajo učenci tudi posamič, če je delo tako. Sploh določa to ves ustroj. Pri tehtanju gotovih snovi, sploh pri rabi tehtnice, so po štirje učenci v eni delovni skupini, če je število tehtnic omejeno. S tem, da se učenci pri svojem delu podpirajo, da pomagajo drug drugemu, se utrjuje zavest socialne skupnosti, na kar polagajo zastopniki delovne šole toliko vrednosti. Priporoča se, da se vadi razkrojitev sestavin, kakor tudi spojitev prvin. Naj pa že bodo poskusi te ali one vrste, vedno je treba navajati učence, da delajo po gotovem načrtu.

Pri vseh kemičnih vajah učencev ne sme iti le za priložnostno delo; pač pa se morajo otroški eksperimenti urediti v dobro pre-mišljen učni postop, ki jih uvaja s stopnjevanim delom v široko polje te znanstvene panoge. Vsak poskus mora nujno zahtevati novega, sledečega. Vendar pa tudi tukaj ne bo napravljval poskusa najprej učitelj, ampak učenec sam naj najde na njem veselje, kakor da je stopil na neznano zemljo, v katero si je napeljal poprej pota v mislih. Zato je pri večini poskusov tako, da se določi najprej smoter preiskave. Nato se določi postop, ki se ga bo držalo, in nato posamič sredstva, ki se jih bo uporabljalo ter se upa, da se z njimi doseže, kar se hoče. In temu sledi najprej delo učenčevo. Učiteljev poskus pa nastopi: 1. če je izvedenje vaje za otroka pretežko, 2. če učenec s svojimi priprostimi pripomočki poskusa ne more izvesti brez nevarnosti, 3. če so aparati in kemikalije, ki se rabijo, predrage.

Velike vrednosti je, če se navadi učenec kar skrajna na gotov red v opazovanju. Tako se napravi brez sile in počasi gotova vrsta, po kateri postaja učenec pri nadaljevalnem delu vedno samostojnejši. Kot tak red se priporoča:

1. Kaj zaznamujem neposredno s čuti?

a) z očmi? (barva, sij, vžganje, ugašenje), b) z ušesom? (pokanje ali šumenje, šumenje pri odhajanju plina), c) z vonjem? č) z rokami? (trdnost, trdota, kakovost površja), d) z okusom? (Zadnje opazovanje le tedaj, če gre za to, da se zveže zaznavana reakcija z okusom, in tudi tu mora učitelj dobro premisliti, če je to brez nevarnosti za otroka. Kisline in lugji se rabijo tu le v največji razredčenosti. Če je le kje pomislek, naj se rajše ne poskuša.)

2. Kaj določim lahko s prostimi orodji?

a) z nožem? (strganje, razenje), b) s kladivom? (krhkost, kalanje), c) s semletjem v skledici? (trdnost, možnost uprašnja).

3. Kako deluje voda na snov?

a) ga lahko raztopi, b) ga topi slabo (določitev), c) ga ne topi.

4. Kako vpliva toplota na snov?

a) pri slabem razgretju (pod 100°), b) pri močnem razgretju (nad 100°).

5. Kako vplivajo na snov kisline, lugji, ozir. druge reagensije?

Seveda ne sme postati ta pregled okostenel načrt, ampak kaže le različne smeri za vsakokratno izbir.

Učenci najprej natančno formulirajo vprašanje, na katero naj odgovori poskus. Nato naj vaja reši vprašanje sama ali pa vsaj pripomore k njegovi rešitvi. Zato mora slediti otrok postopku z napeto pozornostjo. Koristno pa je tudi, če sta dva učenca primerjala in izpopolnila pozneje drug drugemu opazovanja; drug opozori drugega ter tako prepreči, da bi se izgubilo kaj bistvenega. Seveda pa se mora paziti na to, da dela vsak učenec najprej za sé popolnoma samostojno.

Učenci pogovore potem skupno opazovanja, ki so medseboj v zvezi. Pri tem je dobro, če se drži sledečega reda:

1. Katere prikaze se je opazilo najprej? 2. Kako si je razlagati te prikaze? 3. Kako se dajo uvrstiti ti prikazi med one, ki smo jih že dobili? 4. Katere teoretične in praktične uporabe izhajajo iz tega?

Kolikor ostrejša je formulirana naloga, kolikor jasnejše smo jo očrtali, toliko jasnejši bo odgovor, ki ga je dal poskus.

Tiskana knjiga v učenčevi roki kajpada lahko raznovrstno koristi, potrebna pa ni nikakor. Brez takega navodila je otrok napram poskusu brez gotovosti; saj ne ve, kako izpade poskus, ali potrdi stavljeno vprašanje ali je zanika. Vsa pozornost je obrnjena le na eksperiment, ko pa je še tako odvisen od objektivne resnice. Zaradi tega bi bilo boljše, če ne bi se odločil učitelj, da dá učencu v roke tiskano navodilo. Neobhodno potrebno pa je, da si dela zaznamke v posebnem zvezku. Tudi tukaj se priporoča, da se ustanovi gotov red, ki pa tudi ne sme postati koščen shema, ker tudi tu treba, da se pusti otroku dosti prostosti za gibanje. Hitri risarski zaznamki dopolnjujejo zapiske.

In ob koncu še primer iz učenčevega zapisnika.

Preiskava skroba. Kako deluje na skrob kisline?

Poskus	Prikazi	Pojasnenje	Uvrstitev	Uporaba
I. a) Razredčen škrobov klej se da kaka 2 cm visoko v poskusni kozarec, nanj se vlije 12 kapljic zmerno razredčene solne kisline ter nekaj časa kuha. b) Prilije se nekaj natronovega luga ter spet kuha.	Poprej steklasta masa se učisti ter postane skoraj vodeno jasna.	Solna kislina je bržkone škrob razkrojila.		
	Raztopina porumeni, potem porrdi in je končno temnorujava.	Solna kislina je morala izpremeniti škrob v nov snov; ker le z natrovim lugom kuhan škrobov klej ne kaže teh izpreminjanj barv.	Ustna in črevesna slina izpremeni škrob v grozdni sladkor (dokaz z natrovim lugom, temnorujava barva). Solna kislina izpremeni škrob v grozdni sladkor.	Napravljanje škrobnega sladkorja in škrobnega sirupa.
II. a) Razredčen škrobov klej se da kaka 2 cm visoko v poskusni kozarec, nanj se vlije 12 kapljic zmerno razredčene žveplene kisline ter se nekaj časa kuha. b) Prilije se nekaj natronovega luga ter se spet kuha.	Skraja steklasa masa se učisti ter postaja skoraj vodeno jasna.	Žveplena kislina škrob razkroji.		
	Raztopina porumeni, potem porrdi in je končno temnorujava.	Žveplena kislina je izpremenila škrob v novo snov.	Žveplena kislina izpreminja škrob tudi v grozdni sladkor.	Kakor zgoraj.

To je bila ena pot. Naj pokažem še drugo. Na I. kongresu za izobraževanje mladine in mladinoslovje (v Dresdenu, l. 1911.)¹ je pravil o tem predmetu iz svoje prakse hamburški ljudskošolski učitelj I. P. Herding. Pogovarjal je obravnavo ogljikove kisline. V splošnem je označil svoj postopek takole:

¹ Iz „Arbeiten des Bundes für Schulreform“ 4. D. Arbeitsschule. — Teubner, Leipzig.

Zahteva mu je, da naj ne bo poskus učencev tak, da učitelj pove-ljuje, učenci pa izvršujejo svoja povelja. Res da ni mogoče največkrat shajati, ne da bi napovedal učitelj smotra (gl. tu razliko s prejšnjim!) in da ne bi nekako pomagal; pota pa, ki vodijo k smotru, morajo najti sami. Kjer so možna različna, naj se dovoli vsaki skupini, da hodi po tistih, ki si jih je izvolila. Pozneje naj določi najboljšo pot kritika; seveda: kritika od strani učencev. Za primer je vzel poskuse v obravnavi ogljikovega oksida (obširnejših postopkov in reakcij ne navajam):

1. Ogljikov oksid nastane pri zgorenju oglja in ogljikastih snovi (apnenasta voda v $\frac{1}{8}$ kozarca; vanj se potisne gorečo tresko).

2. Ogljikov oksid dobimo, če polijemo mramor s solno kislino.

3. Dobavljanje ogljikove kisline v večji množini (kosci mramorja in žveplena kislina v steklenici).

4. Odvod iz te steklenice v apnenasto vodo.

5. Učenec napelje v prekuhano vodo suhe ogljikove kisline (slatinski okus).

6. Preskušavanje suhe ogljikove kisline na gorenje.

7. Prelivanje in določanje gostote ogljikove kisline.

8. Dokaz, da izdihuje sam ogljikovo kislino (napelje izdih po slamici v apnenasto vodo).

9. Dokaz ogljika v ogljikovi kislini (z gorečo magnezijo v suhi ogljikovi kisl.).

Na ta način se spoznavajo razna svojstva ogljikove kisline, se obravnavava dihanje rastlin in difuzijski prikazi pri dihanju, in tako najdejo učenci zakone sami, pri tem pa se še ne izgublja časa, da bi se enkrat demonstriralo, drugič spet bi poskušali učenci. Tako se obravnavava po ti „pretkani“ (verwebende M.“ jo imenuje H.) metodi organska in anorganska kemija kakor tudi kemija praktičnega življenja. Če je pri nji uspeh? I no, šolska oblast v Hamburgu, ki je najprej dovolila Herdingu, da sme tako postopati, je uvedla sama tak pouk že na večih ljudskih šolah. Povdarjam pa še enkrat, da je treba učitelju za tak pouk obsežnega praktičnega znanja; površno škoduje tudi tu skoro več ko koristi.

Obe navedeni poti izhajata iz principa, da učiteljevo predemonstriranje ni potrebno. V ljudski šoli prav gotovo ne, in če pravi K. Frieke kot predavatelj na istem kongresu, da pride učitelj večkrat v položaj, da mora prej demonstrirati in podati teoretičen pouk, da precizira vprašanja ter pripravi učence na izid sledečih eksaktih opazovanj in merjenj, je morebiti v to upravičen pri višjem pouku.

Še nekaj! Ozkosrčneži so se bali nesreč pri takih poskusih; brez potrebe! Kdor se v to spusti, ve, kaj je previdnost. S tem je ovržena njih trditev, kakor kaže resno delo, da nimajo prav tisti, ki pravijo, da so taki poskusi učencev igrače. Kjer je učencev poskus izvir in temelj pouka, taka predbacivanja niso na mestu.

DR. FR. ILEŠIČ:

RAZVOJ SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA V JUGOSLOVANSKO SMER.

(S posebnim ozirom na mladinsko književnost.)

Poedinci so se upirali, a niso nič opravili. Jezik se je razvijal in se razvija v jugoslovansko smer.

Ta razvoj pa se ne tiče oblik, ampak jezikovne vsebine, besednega zaklada. Treba ti je le malo se ozreti po dnevnem tisku in brž se boš uveril o tem.

V mnogih slučajih imamo nekake dublete, t. j. za isti pojem dvoje sinonimnih izrazov, eden je bolj samoslovenski, drugi pa je obenem srbohrvaški, in ta-le zadnji se pri nas rabi bolj v poeziji, dočim služi prvi v prozi; n. pr.: streha - krov; jokati - plakati; strup - otrov; rešitev - spas; prsi - grudi; suženj - rob; jeza - gnev; tolažiti se - tešiti se; nepremagljiv - neodoljiv; deklica - devojka; obrekovalec - klevetnik; barva - boja (trobojnica); prostost - svoboda . . .

Za poetom pride govornik in člankar.

Prav značilen je v tem oziru jezik v Finžgarjevem romanu „Pod svobodnim solncem“; tam čitamo v I. delu: vojniki (76), slavulj (249), odoleti, oklevati (obotavljati se, 78), opasen, požuriti se (31), jaditi se (156); — v II. delu: otrovan (15), vzrujanost (52), skiniti šlem z glave (182), zločest (227), dragulj (165), zmija (293). Tu je omeniti tudi vokative moških samostalnikov, kakor: Radovane! Iztoče! stotniče! gospodare! godče! starče! — Stritar je rabil v prevodu „Mrtvaškega ženina“ (Dvořak) dosledno košulja = srajca.

V tej zvezi lahko omenimo še, kako prehajajo srbohrvaška rekla, pregovori in reki v naš jezik; na pr. se pogostoma pri nas citira: „Za krst častni i slobodu zlatnu!“ — „Zora puca, bit će dana.“ — „Svaka sila do vremena.“ — „Uzdaj se u se i u svoje kljuse!“ — Tudi: „Tuje poštuje, svojim se diči!“ — „za obsjeniti prostotu“. — „Pa mi smo ljudi.“ — „Bogme“. („Veda“ II., 598), „bogami“.

Drug paralelizem je ta, da imamo isto besedo v slovenski in v srbohrvaški obliki in da se srbohrvaška oblika rabi za preneseni pomen; na pr.: člen - član; prepad - propadem. Sokolska „župa“. Zložen - sloga, složen (tudi glagol: „Narodnosti so se složile“, Knaflič v „Jugosl. vprašanju“ 47).

Mnogo je besed, ki jih poznamo bolj iz srbohrvaškega knjižnega jezika nego iz slovenskih dialektov, ki pa so sedaj v našem knjižnem jeziku povsem običajne; tako: smatrati, smisel, urnebesni (klici), oriti se, tvrdka, čitam, čitanka, skupščina, čestitam, komad, razigran, jako, nakit, odgoditi (skupščino), onesvestiti se, izpit, iztok, kolebat i . . . Malo manj navadne,

a vendar že navadne so na pr. besede: proščenje (cerkveni shod), steči si zasluge, koprena (= pajčolan, tančica, na pr. „Pod svobodnim solncem“ I., 56), obaviti posel (na pr. Gangl, Zbrani spisi III., 44), vrlo lep; okrenem se, obavim, posel, zadača, činjenica („Veda“ III., str. 114), groznica (mrzlica), na pr. Cankar v „Milanu in Mileni“, 4), pažnja, upotrebljavam, vrlo rutiniran, vzpostaviti („Slov. Narod“ 11. in 18. marca 1913, „Slovenec“ 4. januarja 1913), razsulo, tiralica (Steckbrief), vznujanost (vznemirjenost), tračnice, pristati na kaj (na pr. tudi L. Pintar v „Časopisu za zgodovino in narodopisje“, IX., 125), zapaliti (si cigareto), prilike = razmere; drug = tovariš; pozornica (v gledališču).

Prav dandanašnji prehajajo v besedni zaklad našega književnega jezika sledeči izrazi; izvadek (na pr. „Slov. Branik“ 1913, str. 5, „izvleček“), primerek (= eksemplar, na pr. dr. Kidrič v „Časopisu za zgodovino“ IX., 72), nanizati (na pr. v „Voditelju“ XVI., 1913, str. 51), opreka, dojmiti se (= vtis napraviti), juriš (= naskok, „Slov. Narod“ 8. oktobra in 25. okt. 1912, tudi v „Slovenecu“), remek-delo (Meisterstück, na pr. dr. Prijatelj v „Vedi“ III., 68), lupežnik (tolovaj), lebdi mi kaj pred očmi, običavati (Slov. Narod“ 7. januarja 1913), odražati se, poreklo, zavičaj (n. pr. dr. Kidrič v „Časopisu“ IX., 83), neopozvana vest (= nepreklicana, „Slov. Branik“ 1913, str. 98), zlokobni proroki (= zlousodni proroki, „Slovenec“ 17. marca 1913), blagodarim (= zahvaljujem, „Slov. Narod“ 18. aprila in 25. aprila 1913), zabašuriti (skrivoma potlačiti); — čajanka (= čajni večer) se je izvedla pri izletu slov. inženirjev v Zagreb, jeseni 1912; vzdarje; uvrediti (= poškodovati, v nekem rokopisu), narokvice („Pod svobodnim solncem“ II., 134); primetba (L. Pintar v „Časopisu“ IX., 127) = pripomba; „maščevanje“ kot strokovni izraz; iztančiti („Ljublj. Zvon“ 1913, 104); glumiti = v gledališču igrati (notica intendance v „Slov. Narodu“ 21. marca 1913); dojmiti se (vtis napraviti); — sicer nekoliko težka tvorba, a potrebna: „nepredvidjeno“ („Slovenec“ 18. aprila 1913).

Nekatere izmed teh besed se bodo morda čitatelju zdele nenavadne, nove, za kakih 10 let bodo običajne.

Kako se besede udomačijo, nam kažejo sledeči zgledi iz zadnjih 80 let: Leta 1838. sta se kot „manj znani besedi“ navajali besedi: „sluga“, „bedak“, „plašč“, „juha“ . . . L. 1843. se je zdelo potrebno, z nemškim prevodom tolmačiti besedo „sloboda“, „briga“. L. 1851. so pisale „Novice“: „Beseda župnik pomeni v južnoslovenskih deželah „fajmošter“, na Slovenskem je pa prostemu narodu še malo znano in ker je nemška župa (Suppe) v pomenu juha sploh zelo vkoreninjena, se ne bo dala še kmalu sploh upeljati.“ In „Glasnik“ je l. 1867. odločno uvajal besedo „živec“, češ, to besedo imajo tudi beli Kranjci in jo rabijo vsi drugi naši južni bratje.

In tako bodo besede, ki so dandanes morda še komu manj navadne, čez par desetletij prav vsakdanji izraz.

Neopazno, bi rekel se vrši ta razvoj; nikdo ne čuti pri tem nobenih „bolečin“; nikdo nima nobene škode, pač pa imamo kot poedinci in kot celota velik dobiček. Zato bomo z zadovoljstvom spremljali ta razvoj; da, celo pospeševali ga bomo, kjer in kolikor bo mogoče.

Nekateri pisatelji izpisujejo mrtve besede Pleteršnikovega slovarja, t. j. besede, ki so kdaj kje v kakem slovenskem dialektu živele, ali uvažajo lokalizme, ki so le v kaki vasi znane. Teh in takih besed se moramo vsi na novo učiti, vsi, ki nismo slučajno iz tistih vasi doma. In obča korist? Če se že uvede beseda, naj se uvede beseda, ki je razumljiva 7 milijonom ljudi (vsem Srbohrvatom).

Naravno, da med takozvanimi slovenskimi in srbohrvaškimi izrazi ni meje. Zlasti so iztočni slovenski dialekti naraven prehod k srbohrvaščini. Pred leti je nekdo besedo „svaja“ (svaditi se = spreti se) označil kot hrvaško, pa ni pomislil, da je ta beseda čisto navadna na Štajerskem. Finžgar jo že ima (II. 119).

V prozi Otona Zupančiča se nahaja „vse polno“ belokranjskih izrazov, ki se bodo zdeli „morda komu na prvi pogled tuji in čudni“; pa „to je vse pristno domače blago, nova, sveža kri za naš knjižni jezik“.

Da, vsaka beseda, ki nas spaja Jugoslovane v enoto, je „sveža kri za naš knjižni jezik“. Vsaka borba proti takim „ilirizmom“ je neprirodni pojav in pravo nazadnjaštvo.

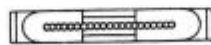
NB. Sedaj pa še par besed o isti stvari z ozirom na šolo in mladinsko književnost. G. P a v e l F l e r è je na str. 77. letošnjega „Popotnika“ naznanil „Pravljice“, ki so, krasno ilustrovane, izšle v nakladi Dragotina Hribarja v Ljubljani, ter pri tem zapisal tudi besede: „Za izraze pa prosimo drugič bolj za slovenske kakor hrvatske. Inteligentu, posebno takemu, ki je večje tudi hrvaščine, so umljivi; umljivi pa niso otroku.“

Gre tu morda za besede, kakor: zob, i = zobjanje; diplo = neka piščalka, Dudelsack.

Kaj je torej z njimi? Odgovor: 1. Oni izrazi so večinoma izrazi, ki so nekako z mej slovensko-hrvatskega jezika, in so bili deloma potrebni, da očuvajo „miliê“; razen tega se nahajajo celo v Pleteršnikovem slovarju. 2. Kar se tiče umljivosti, poudarjam: Nikakor in nikoli ni pričakovati, da bi otrok razumel vse poedine besede sestavkov, ki jih čita. To je nemogoče in izključeno. Koliko sto in sto izrazov najde na pr. nemški in italijanski otrok v svojih čitankah in privatnem čitivu, ne da bi jih poznal z doma! Koliko specifično kranjskih izrazov se nauči otrok Slovenskih Goric šele v šoli ali sam iz konteksta svojega čtiva! Nauči se jih ali po direktni razlagi učiteljevi ali jih pogodi v svojem čutu sam, ko je na njih naletel parkrat. Dà, principiarno je celo vprašati, če je učitelju treba in če je priporočljivo, paziti na to, da otroci baš do dobra razumejo vsako besedo! Taka slovarska razlaga ubije duha celote.

Pravkar sem prečital Flerètove povestice „Babica pripoveduje“. Lepa knjiga in vendar usodna za veljavo gori označenih besed g. Pavla Flerèta. Pomislimo: 1. Ali bode morda razumela deca takele izraze in fraze: bajno (str. 6), gluha noč (str. 6), zli sosedi (str. 8)? Poetični obrati, kakor: (Bedi vam v duši) toplo in jasno, bajno in veselo . . . (str. 6); — v dušo je zaprl vse (str. 9). — 2. Na str. 10. nahajam dvakrat „zlokoben“, kar je do najnovejših dob beseda srbohrvatskega knjižnega jezika. — 3. V poetični miliè gre prav dobro izraz: mladenka devojka (str. 31) in „majka“ (str. 32).

Ne karam radi tega g. Flerèta; obratno, zdi se mi prav, da se na previden in moder način množi bogastvo našega jezika za bodoče generacije; a zgledi iz Flerètove knjige kažejo, kako previdni moramo biti v svojih kritikah, da ne izgrešimo istine in koristi.

LJUDSKO ŠOLSTVO NA ŠTAJERSKEM.¹

1. Število in sporazdelitev javnih ljudskih in meščanskih šol.

Dne 31. decembra 1912 se je nahajalo na Štajerskem 21 javnih meščanskih šol z nemškim učnim jezikom. Izmed teh je bilo 7 deških in 14 dekliških meščanskih šol.

Število meščanskošolskih razredov je naraslo od 119 prošlega leta (1911) na 124. Torej odpade na eno meščansko šolo 5·9 razredov (5·6 v letu 1911).

Skupno število javnih ljudskih šol, je znašalo 903 proti 898 prejšnjega leta; izmed teh je bilo 62 deških, 56 dekliških in 785 mešanih ljudskih šol.

Razmerje med nižjeorganizovanimi (1- do 3-razrednimi) in višjeorganizovanimi (4- do 8-razrednimi) ljudskimi šolami je 547 : 356, v odstotkih 60·5 : 39·5 (1911 : 61·5 : 38·5) torej nekaj ugodneje ko v letu 1911.

Na novo se je otvorilo 6 šol, zaprla se je ena šola.

2. Zasebne ljudske in meščanske šole.

Število zasebnih meščanskih šol, vse z nemškim učnim jezikom, je znašalo kakor v preteklem letu 13.

Zasebne meščanske šole so šteje skupno 42 razredov; potemtakem je odpadlo na eno meščansko šolo 3·2 razredov.

¹ Izvleček iz letnega glavnega poročila.

Zasebnih ljudskih šol je bilo 54; od teh so bile 3 deške šole, 33 deklških in 18 mešanih ljudskih šol.

Razmerje med nižjeorganizovanimi (1- do 3-razrednimi) in med višjeorganizovanimi zasebnimi ljudskimi šolami je z 28 : 26, 51·9% : 48·1% ugodneje kakor na javnih ljudskih šolah.

Število razredov je znašalo 207; torej je odpadlo na 1 zasebno ljudsko šolo 3·83 razredov, med tem ko odpade od 3174 razredov 903 javnih ljudskih šol na 1 šolo 3·51 razredov.

3. Celotno stanje obstoječih šol.

Na javnih in zasebnih ljudskih in meščanskih šolah je stalo šoloobveznim otrokom na razpolago:

a) 34 meščanskih šol, in sicer 12 za dečke in 22 za deklice, s skupno 166 razredi;

b) 957 ljudskih šol, od teh je bilo 65 za dečke, 89 za deklice in 803 za oba spola s skupaj 3381 razredi.

Skupaj: 991 ljudskih in meščanskih šol s 3547 razredi.

(Prirastek v letu 1912: 5 šol in 74 razredov.)

4. Posebne naprave na ljudskih šolah.

a) Pomožne šole in pomožni razredi.

V letu 1912 je obstajalo:

I. 4 pomožne šole, in sicer 3 v Gradcu in 1 v Knittelfeldu (1911: 3 pomožne šole);

II. 11 pomožnih razredov v zvezi s posameznimi šolami;

III. za slaboumne otroke sanitetnim oblastvom podstoječ zavod za idiote „Pius Institut zu St. Ruprecht bei Bruck a. M.

b) Zaključnih razredov je bilo 11.

c) Disciplinarni razredi stoje s 5. šolami v Gradcu v zvezi (ko v prejšnjem letu).

Za zanemarjene otroke obstoji 3-razredna ljudska šola v Waltendorfu pri Gradcu in od katoliškega ženskega društva v Gradcu vzdrževan varstveni zavod za deklice z lastno šolo (3 posebni razredi).

d) pospeševalni razredi, t. j. razredi za manj nadarjene otroke, kakor v preteklem letu 2.

5. Šolska higiena.

Šolski zdravniki so službovali v 6. šolskih okrajih in sicer 14 v Gradcu, po 2 v Gradcu okolica, Ormož in St. Gallen, po en v Laškem in v Voitsbergu.

Šolske kopeli se nahajajo v 29 šolah.

Lastne šolske kuhinje so s 45 šolami v 14 okrajih zvezane. (1911: z 32 šolami v 15 okrajih).

6. Blagotvorne naprave.

Mladinske igre se prirejajo na mnogih šolah.

Na 379 šolah (proti 360 v prejšnjem letu in 338 v letu 1910) se nahajajo igrišča za mladinske igre.

Zavode za juho je imelo 369 šol (v prejšnjem letu 360 šol).

Otroških zavetišč je tačasno v deželi 20 (1911: 14).

Otroških ogrevalnic je 7 (1911: 6) in sicer v Gradcu 6, v Graški okolici 1.

V celem je bilo 8 počitniških kolonij. S to blagotvorno napravo je v tesnem sorodstvu od graškega mestnega šolskega sveta v poletji vzdrževana šola v gozdu na Rosenbergu.

Sirotinsko sodišče se je klicalo v letu 1912 v 87 (v letu 1911 v 120) slučajih.

7. Šolska obveznost in šolski obisk.

V šoloobvezni starosti je stalo, oziroma šoloobveznih je bilo dne 31. decembra 1912:

112.869 dečkov, 111.622 deklic, skupaj 224.491 otrok proti 222.599 v letu 1911.

Od teh 224.491 otrok je obiskovalo:

1. Javno meščansko šolo 1983 dečkov, 2993 deklic, skupaj 4976 otrok (2·21⁰/₀);

2. javno ljudsko šolo 102.879 dečkov, 96.131 deklic, skupaj 199.009 otrok (88·64⁰/₀);

3. zasebno ljudsko ali meščansko 2005 dečkov, 8642 deklic, skupaj 10.647 otrok (4·74⁰/₀);

4. višjo šolo 2639 dečkov, 267 deklic, skupaj 2906 otrok (1·33⁰/₀);

5. doma se je poučevalo 178 dečkov, 257 deklic, skupaj 435 otrok (0·19⁰/₀);

6. ni bilo zmožnih za šolo 1918 dečkov, 2010 deklic, skupaj 3928 otrok (1·74⁰/₀);

7. je ostalo, kljub normalni razvitosti, brez pouka 1268 dečkov, 1322 deklic, skupaj 2590 otrok (1·15⁰/₀);

Končna svota 112.869 dečkov, 111.622 deklic, skupaj 224.491 otrok (100⁰/₀).

Potemtakem je bilo deležno 97·11⁰/₀ šoloobveznih otrok rednega pouka. (V letu 1911: 96·95⁰/₀, v letu 1910: 96·8⁰/₀).

V celoti je bilo v letu 1912 za 549 normalno razvitih otrok manj kot v letu 1911 pouku odtegnjenih; kljub dejstvu, da se je število šoloobveznih otrok za 1892 povečalo.

Razen šoloobveznih otrok obiskovalo je ljudsko in meščansko šolo še 984 otrok, na katere se šoloobveznost ne razteza; od teh se nahaja 103 dečkov in 37 deklic, skupaj 140 otrok v predšolski starosti in 387 dečkov in 457 deklic, skupaj 844 otrok pa v šoloobvezni starosti.

Skupno število javno ljudsko in meščansko šolo obiskujočih znaša torej: 105.365 dečkov, 99.629 deklic, skupaj 204.994 otrok (proti 202.542 v letu 1911).

Od teh odpade na šole: z nemškim učnim jezikom: 140.065 otrok (68.3 %), l. 1911: 68.5%, 1910: 68.8%, s slovenskim učnim jezikom: 50.742 otrok (24.8%), 1911: 25.4%, 1910: 24.3%, z utrakvističnim učnim jezikom: 14.187 otrok (6.9%), 1911: 6.1%, 1910: 6.7%.

8. Učno osebje.

a) na javnih meščanskih šolah je delovalo 91 moških in 81 ženskih učnih močij.

b) Število učnih močij na javnih ljudskih šolah znaša 1802 moških in 1412 ženskih, skupaj 3214; povečalo se je proti letu 1911 za 45.

Od teh ima učno usposobljenost

za meščanske šole	29 moških,	26 ženskih,
„ ljudske šole	1618 „	1202 „
zrelostni izpit ima:	152 „	178 „
brez formalne usposobljenosti so	0 moški,	3 ženske,
skupaj	1802 moški,	1412 ženske.

Število učnih močij brez formalne učne usposobljenosti je padlo od 27 v letu 1909 na 6.

c) Na ljudskih šolah je znašalo število moških učnih močij 1912: (56.27%), 1911: (56.39%), 1910: (56.48%), ženskih učnih močij 1912: (43.93%), 1911: (43.61) in leta 1910: (43.51).

9. Učiteljska naobrazba.

V letu 1912 sta se nahajali na Štajerskem dve popolni državni moški učiteljišči (v Gradcu in Mariboru) in 5 ženskih učiteljišč in sicer: 1 državni zavod s 4 letniki v Gradcu, 1 deželni zavod s 4 letniki v Mariboru, 2 zasebna zavoda s 4 letniki v Mariboru in Eggenbergu, 1 zasebni zavod z 2 letnikoma v Gradcu.

Od 996 gojencev se nahaja v 7. četrtletnikih 79 moških in 152 ženskih, skupaj 231 gojencev.

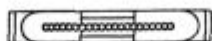
Ti podatki kažejo, kako da po številu gojenci ženskega spola prevladujejo (65.8% ženskih in 34.2% moških), v letu 1911: 63% ženskih in 37% moških.

Zrelostno izpričevalo je dobilo v letu 1912: 83 moških in 156 ženskih, skupaj 239 gojencev in 4 eksternisti, (l. 1911: 190 gojencev in 4 eksternisti.

Izpričevalo učne usposobljenosti je prejelo, in sicer:

a) za meščanske šole .	23	kandidatov,	17	kandidatinj;
b) „ ljudske	72	„	78	„
l. 1912: .	95	kandidatov,	95	kandidatinj;
l. 1911: .	84	„	130	„

Iz teh številck se zamore povzeti nadprodukcija ženskih učnih močij, katera čaje misliti.

KNJIŽEVNO POROČILO.

O C E N E.

Didaktika. (Obče in posebno ukoslovje.) IV. del. Posebno ukoslovje prirodnoslovnega pouka v ljudski šoli. Spisal šolski svetnik prof. France Hauptmann. S slikami. V Ljubljani 1912. Izdaja „Slovenska Šolska Matica“. Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Pisatelj podaja v tej knjigi slovenskemu učiteljstvu sadove svojih teoretičnih študij in svoje dolgoletne prakse.

Knjiža vsebuje splošna načela za prirodnoslovni pouk z mnogimi primeri. Nekateri teh primerov so celotne učne slike, zlasti pod poglavjem „metodiška enota“. Ti bodo učiteljem najbolj dobro došli. Spreten učitelj si bo po teh primerih in načelih predelal tudi ostali del prirodnoslovne učne snovi.

V metodičnem in didaktičnem oziru se Hauptmannova „Didaktika“ lahko meri z vsako knjigo, ki se bavi s tem predmetom. V stvarnem oziru naj omenim nekatere netočnosti, ki bi jih utegnil kdo krivo razumeti. Netočno je na str. 41 pod črto izražanje o toploti, ki „je v kakem telesu ob določeni toplini“. V 1 kg vode ob toplini 1°C ni le ena kalorija toplote, ampak tudi talilna toplota 80 kalorij in vsa ostala toplota, ki je v ledu od 0° . Pa vendar ne sme nikdo misliti, da se s to toploto da segreti 1 kg železa pod vsakim pogojem, n. pr. od 0° , za 9°C . Reči bi se torej moralo: S toploto, ki segreje 1 kg vode za 1°C , se da segreti 1 kg železa za 9°C . Sicer pa bo našel učitelj to v prirodnoslovni učni knjigi, ako se zanima.

Str. 48 pod črto 2. vrsta odspodaj v oklepaju se naj glasi: „oziroma med enkratno in dvojno čaljšino“.

Str. 68 vrsta 7 in 9 ter str. 69 vrsta 3 stoji toplota namesto topline.

Kot spodnja meja za širino barometrove cevi ne zadostujejo 3 mm (str. 70). Tu se še javlja depresija vsled kapilarnosti. Pri navadnih vremenokazih ta depresija ne pride v poštev, ker se opazuje le padanje in dviganje živega srebra v cevi. Pri barometrih za točnejše merjenje zračnega tlaka pa je cev znatno razširjena v onem delu, kjer se vrše opazovanja.

Kemijske vaje na avstrijskih realkah niso obvezne (str. 75 vrsta 4).

Namesto eno- in dvoramni vzvod bi jaz rekel eno- in dvostranski vzvod.

Stilizacija v nekaterih definicijah in zakonih mi ne ugaja. Na pr. str. 37 deležnik „dotakniviši se jih“ bi se pri električnih telesih lahko nadomestil s samostojnim stavkom „se jih dotaknejo, potem pa jih zopet odbijajo“, pri magnetnem telesu pa bi se lahko popolnoma izpustil.

Str. 43 vrsta 1 in 2 bi se lahko reklo: „Kvadratna števila nihajev so v obratnem razmerju kakor dolžine nihal“ ali znabiti: „se imajo med seboj obratno kakor dolžine nihal“.

Nekaj jezikovnih in tiskovnih pogrškov, ki so se vrinili v knjigo, si bo vsak učitelj lahko sam popravil.

Te opazke nikakor ne jemljejo knjigi vrednosti, ker se ne tičejo njenega glavnega namena didaktike. Knjiga je sicer namcnjena v prvi vrsti ljudski šoli, zelo dobro pa bo služila tudi učiteljem v nižjih razredih srednjih šol, kjer so učenci iste starosti kakor v ljudski in meščanski šoli (10—14 let) in bi torej učitelj moral rabiti isto učno metodo. Pouk v nižjih razredih srednjih šol je bil preveč sistematičen, a premalo metodičen. Po novih učnih načrtih za avstrijske srednje šole se je to nekoliko popravilo. Še bolj v Nenci, n. pr. v badenskih realkah in realnih gimnazijah sta po najnovjšem učnem načrtu prirodopis in prirodoslovje združena pod skupnim imenom prirodoznanstvo (Naturkunde), šele v zadnjih treh letih se podajajo sistematični pregledi posameznih panog prirodoznanstva.¹

Fr. Vajda.

L. N. Tolstoj: Ljudske pripovedke. — Prev. dr. Ljud. Pivko. — Cena 2:40 K (3 K). — Zal.?

„Tolstoj, ta čez vse meje gorkodušni, ta čez vse meje plemeniti prijatelj človeštva, je moj vzor. Pri njem se sklada celo najmanjše dejanje in nehanje z njegovimi velikimi idejami. Vse na njem je konsekvencia in harmonija! Tako živi svoje resno, zaprto, polno življenje!“

„Po njem se mora delati, da se napolnijo tudi najpotrebnejše minute, najpustejši dnevi in ure s svežim življenjem. Vedno in vedno se mora misliti z vso dušo, da se najdejo in preizkušajo nove oblike za delovanje, to je edino pa tudi najgotovejše sredstvo proti življenski puščobi in proti — šolski puščobi.“

Tako je zapisal o njem Scharrelmann, in tako bo čutil pri tem najnovjšem daru za narod iz Tolstejevih spisov vzgojitelj. O vsebini pisati, bi bilo odveč; omenjam le, da je zbral gosp. prevajalec sedemnajst črtic, prevel jih je gladko in lepo ter nam jih podaril v lepi obliki.

Pa nekaj drugega mi je šlo po glavi, ko sem spet enkrat čital Tolstojeve pripovedke, tako uravnane in tako popravljene. Tolstoj v „Predgovoru“ sam ne izključuje, da bi ne bile te pripovedke, te povesti za otroke; dr. Pivko pravi: „Svoje pripovedke je imenoval „ljudske“, toda ni jih namenil samo preprostemu ljudstvu, temveč „ljudem“. Več teh, ki so v zbirki, najdemo tudi v šolskih berilih, celo v ljudskošolskih čitankah („Deklice pametnejše nego starci“, „Iljas“, „Ali je človeku mnogo zemlje treba“, „Kako si je odslužil hudič krajec krcha“) — in prišel sem do prepričanja, da je pod tem, ker so namenjene te pripovedke „ljudem“, umeti tudi otroke. Vprašanje pa je, ali bomo uvrstili knjigo v šolsko knjižnico? Brez dvoma; četudi za domače čitanje učenci težko da bi po-

¹ Primerjaj: P. Treutlein, Die neuen badischen Lehrpläne für Realgymnasien und Oberrealschulen v Zeitschrift für mathematischen und naturwissenschaftlichen Unterricht, 43. Jahrgang (1912), 10. Heft, str. 457—472.

seбно segali po nji. — Nekam pa bi jo uvrstil jaz brezpogojno: med knjige za skupno šolsko čitanje pri ponavljalcih in še posebno v nadaljevalnih šolah. Z njo v roki naj gredo mladi ljudje v sé, po nji naj spoznavajo evangelij življenja, življenjske prigodbe naj jim blaže srca . . . V isti namen pa lahko služi pri zrelejših učencih za skupno čitanje v vsaki šoli, in vsepovsod bo „sredstvo proti življenjski in proti — šolski puščobi“. — Jaz bi učil na podlagi teh pripovedk evangelij — pa to je le misel . . .

Za nabavo v skupno čitanje bi se morebiti lahko pri množini cena znižala še bolj; napravila bi se morebiti tudi nova izdaja, kjer bi bila tudi korektura še natančnejša. — No, dr. Pivku smo vsekakor zelo hvaležni — vzgojitelji.

Pav. Flerč.

Spisi Mišjakovega Julčka. VI. zv.: Blago srce. — Zal. „Društvo za zgradbo Učit. konv. v Ljubljani“; l. 1913.

Hitro se množe tile Mišjakovi spisi; dejal bi prehitro, ker srečuje nas nepredelana, neprevdarjena — fraza. Karakteristična je za Mišjakov slog ta-le primera: (zvezde) „ . . . dol na mračno zemljo gledajo nebeška očesca, mila in prijazna kakor odcvit rosnih kapljic v mladem jutru, kakor lahni polet plahih srn v zelenem gaju, kakor pogled v nedolžno detinsko oko. In mehko mi je tedaj ob srcu. Lepa, sladka čustva se mi zbude, porojena iz bajnosti takih večerov, in moja duša zasanja . . . Kadar sem govoril z njim, z ravnateljem Jožefom Hubadom (Spominu tega je posvečena ta storija), mi je bilo, kakor da zro moje oči svetle lučke v neskončni daljavi, mile in prijazne svetle lučke, božja očesca na jasnem nočnem nebu: in tako mehko in prijetno mi je postalo pri srcu . . .“ itd. — mislim, da je dovolj za vsak zdrav želodec teh osladnosti. — Pa dejal sem, da je ta primera karakteristična; in celo ne samo za slog, za celo zgodbo.

Mišjakov Julček piše tako, da mora imeti vedno obsežen, izlikan okvir — ki je tukaj Jožef Hubad — in vanj postavi sliko. Križ pa je to, da dela sliko po okvirju, in mu ta šele vzbudi idejo za sliko. Nek človekoljuben — dobro, recimo: junaški čin pok. ravnatelja J. Hubada mu spravi v roke spominsko knjigo in tam odpre prv slabe verze pokojnega prijatelja; in tedaj . . . „Kakor da sem s temi vrsticami zavrtel ključ v ključavnici — dveri so se odprle na stežaj in pajčolan, ki ga je spletel čas, se je strgal na mah:“ — in tako je prišel do slike, kjer je glavni junak Janko Savinšek. Od tu naprej so spomini, in mladini kliče pri njih: „Náte jih, te spomine, tu so! Svetijo naj v mlada srca kot luč na merniku, kot zvezda ne nebu! . . .“

Kakor rečeno: nepredelana, neprevdarjena fraza.

In vsebina te historije? „Pridni Janezek in hudobni Mihec“ redivivus; „Nedolžnost preganjana in poveljučana“ je poveljučana nanovo, ker Janko Savinšek in njegova sestra Metka sta prečedna otroka iz knjige, to se pravi: bila sta „mehka in čuteča; seve, mati jima je bila ljubko solnce; kakšne naj bodo potem zvezdice, če ne mile in ljubke! . . .“ In temu Janku je poslal njegov jerob 25 gld. starega denarja, da plača svoje študentovsko stanovanje. Nakaznico pa vzame njegov sošolec Koprivar in dvigne denar. Zdaj se začne jojmene za dobrega Janka; še jerob, ki je bil tako dober in ga je podpiral celih pet let, ta blagi jerob se izpremeni naenkrat v grobjana, ki mu je naenkrat žal, da se je dal zavesti

od učitelja, da je podpiral Janka, tega „oboževanega svetnika“, pa ga ozmirja prav po gorjansko (kar se tako lepo čita v mladinski knjigi!) in ga nažene iz hiše. Pa to še ni vse. Koprivar, ki je dobil nakaznico pri šolskem slugi — kjer pa je povpraševal skrbni Janko ves teden zastonj — taji, dolži Janka zapravljenosti in priseže celo pri sodišču po krivem. — In zdaj se izkaže nedolžnost. Koprivar, vesel, se nekaj napije in se pelje po Glavnem trgu, tam mu pridirja nasproti splašen konj, nevarnost je velika, v zadnjem trenutku reši sovražnika-krivoprisežnika Janko.

Torej ginjivosti in nauka je dosti, pridige po pisateljevi navadi več kot preveč, za Janka pa je prav, da so mu že v knjigi „zajokale žene, množica pa je zaorila: „Slava rešitelju!“ — Ko ta unrje vsled poškodb, se vrne pisatelj od slike nazaj k okvirju — ali da povemo z njim samim: „... odhitel (sem) urnih korakov naravnost k njemu, k mili zvezdici, zlatelyu solnčku moje duše...“

In to, v takem tonu pisano naj bo mladinski spis? In ta „mladinski spis“ še mora imeti mastne ocvirke, prav vzgojevalne grobosti in psovke debele gospodinje, zapitega poštarja, sladkega jeroba. — Odkrito povedano: Mišjakov Julček je napisal že celih pet zvezkov povprečnosti, včasih smo ga celo pohvalili — pa so nam rekli, da brez potrebe; no, zgodilo se je po našem mnenju le po zaslugi; ampak VI. zvezek „Blago srce“ ne bi smel pisati, ne bi ga smel izdati med svojimi spisi, namenjeni slovenski mladini. Najbolj bi stvar razumeli, če bi izjavilo založništvo, da se je zgodilo to *p o m o t o m a*!

Da se tudi ilustrator M. Gaspari ni mogel ogreti za kaj boljšega ko je narisal, mu ne zamerimo. Snov je kriva. Pav. Flerè.

Pavel Flerè: **Babica pripoveduje** . . . (S 4 slikami. V Ljubljani, 1913. Natisnila in založila Učit. tiskarna. Str. 44.) — O tem najnovejšem delcu našega marljivega sotrudnika je priobčil „Slovan“ v svoji 7. številki na 219. strani nastopno oceno: „Stopnje Milčinskega je ubral Pavel Flerè ter nekatere narodne pesmi preložil v prozo. Ali prepesnil? Ali je v istini stopil za Milčinskim ali pa hodi le vzporedno z njim? Na taka vprašanja bo odgovorila podrobnejša analiza obeh del in njuna primerjava. Gosp. Flerè se je v dispoziciji poedinih sestavkov držal tehnike jugoslovanskih narodnih pesmi in deloma ohranil izraze narodnih izvirnikov; celo ritem je včasih ostal (tu in tam na škodo?) Ako izvzamemo zadnjo „Snubec polž“, ki se mi zdi trivialna, bi aprobiral jaz vse povestice, da, nekatere bi celo hvalil; poezija je v njih, pač več je je nego v izvirnikih; ideje so, a tendenca je komaj čutna. Tu in tam bi mi olajšali slog. „Noč na pokopališču“ bi morda koga prestrašila. „Medved s križem in lisica z rožnim vencem“ spadata v satiro. Zakaj hudoba pač zvezd ni mogla prešteti?

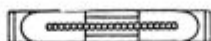
Pa pustimo to! Pustimo tudi jezikovne podrobnosti! Pričujoča knjižica se mi zdi oaza sredi pustinje često tako izumetničene mladinske literature.

Po tej oceni se knjižica pač samo priporoča.

„Pred vaškim znamenjem“. Ljudska igra v 4 dejanjih, je naslov novi knjigi, katera je ravnokar prišla na svitlo v „Goriški tiskarni“ (A. Gabršček) v Gorici. Knjigo je spisal g. Leo Pibovec, učitelj na Jesenicah. O njej so se radi njene vzgojevalne vsebine izrekli razni šolniki jako pohvalno in njihovo mnenje je, da bi ne smela manjkati v nobeni

šolski knjižnici. Zlasti preprosto ljudstvo in dorasla šolska mladina jo bo čitala s pridom. Igra je tudi posebno pripravna, da jo pod vodstvom učiteljstva uprizori dorasla mladina ob raznih šolskih slavnostih.

Naslovno stran na platnicah je naslikal naš domači slikar g. Tratnik. Knjiga obsega 68 str. v obliki 12 × 17 cm. Cena? — Priporočamo.

RAZGLED.

Pedagoški paberki.

—r— **Interesantna tekma.** Društvo „Assoziacione per la cultura artistica nazionale“ je organiziralo koncem aprila v Rimu razstavo onih slik, ki bi se naj obesile po hodnikih vseh šol in vpodobile na platnicah zvezkov itd. Ker ravno takšne slike, ki jih vidi vsak dan, vplivajo na čustvo učenčeve, zato je za to stvar v Italiji mnogo zanimanja. Kot teme so bile naznačene: za ljudske in obrtne šole scene iz domačega življenja, iz zgodovine, fiz. geografije, zoologije, botanike, poljedelstva in iz različnih obrtnosti. V oddelku za srednje šole bodo reprodukcije klasičnih del. V oddelku za šolske vrte so se sprejemali samo prikazi iz otroškega življenja, slike znanih živali, če le mogoče humoriistično izdelano.

—r— **Mednarodni shod za telesno vzgojo** se je vršil od 17.—20. marca t. l v Parizu. Bilo je prisotnih 1800 zastopnikov vseh kulturnih držav in narodov. Shod je inaurigural predsednik republike. V prvi sekciji so obravnavali vprašanja fiziologije telesnih vaj, v drugi lečenje s telovadbo, v tretji pedagoška vprašanja (koliko časa se ima posvetiti telovadbi, igre in ročno delo pri pouku v ljudskih in srednjih šolah, borbe med dijaki, šolska telovadba, vzgoja telovadnih učiteljev, odgovornost za nesreče učencev), v četrti so se posvetovali o pripravi za vojaško službo, v peti o športu, atletiki, igrah, v šesti o turistik in v sedmih o telesni vzgoji žen. S shodom so bile združene praktične vaje, katerih se je udeležilo okoli 1200 telovadcev. Duneny, J. Dalcroze in Duncan so kazali uspehe ritmiške telovadbe.

—r— **Nemška šola propada**, tako zatrjuje „Matin“. Nemški učitelj je postal korporal, ki je šolo spremenil v kasarno Nadzornik je stražmojster: zahteva, da morajo vsi klobuki viseti enako visoko, da morajo zvezki in knjige imeti enake ovitke, ne trpi v šoli cvetlic, med prostim časom dete ne sme dati duška svojemu veselju. Ali ne muči samo otroka, ampak tudi učitelja. Osrečuje ga z množino opominov in cirkularjev, do najmanjše pičice je predpisano, kako mora učitelj poučevati. V takšni atmosferi se ne more razvijati zdravo življenje. Nemška šola je zasužnjena.

—r— **O eksperimentalni pedagogiki** je napisal članek P. Michaux v L' Education nationale. Hvali marljivost in ingenioznost raziskovalcev, ki se trudijo odkriti fiziološke temelje pedagogike; vendar pa svetuje učiteljem, naj se nikar ne navdušujejo preveč za rezultate raziskavanj, ki še niso sigurni, in naj ne uvajajo prenažno v prakso „zakone“, ki še niso prekoračili meje hipotez. Še bolj svari pred strujo, vsled katere psiho-fiziki in zdravniki vršijo nekako „vivisekcijo“ mladine; ti ljudje postopajo z mladino kakor z navadnim materialom za eksperimente. Kot primer navaja sledeč slučaj: nemški fiziolog Weichardt je našel v mišicah pretrujenih živali produkt disimilacije albumina, ki se

ima smatrati kot strup, kateri povzroča utrujenost in nje prikazni. Imenoval je ta otrov kenotoksin. Odkritje kenotoksina je kmalu privedlo do odkritja protiotrova, antikenotoksina, preparata, ki razbrizgan v zraku takoj odstrani v učencih znake utrujenosti in jim olajša delo v taki meri, da premorejo več duševnega dela nego v normalnem stanju. In P. M. pravi: „Glej, kam smo prispeli! To vse se je videlo! Ali ni tu ničesar, kar se odteguje očesu? Ali ti tako „raztrujeni“ otroci ne bodo trpeli vsled vtiska te momentalne nevtralizacije? Bodisi kakor hoče! Meni se zdi, da prvi znaki utrujenosti otrok silijo učitelja, da neha z delom. To so opomini o duševni ali telesni utrujenosti, ki jih ne smemo prezirati. Vsaka nemarnost v tem oziru, vsako nasilje, bodisi z besedo, bodisi s fermaceutičnimi sredstvi, se mi zdi, da bode povzročala nerednost v animalnih funkcijah. — Dostavljamo: navadna ljudska šola ni mesto za poskuse, posebno za takšne ne, ki bi utegnili otrokom škodovati, naj že starši poskus dovolijo ali ne. Pustimo poskuševanje onim, ki so v to pozvani in imajo primerno pripravo za takšno delo.

—r— **Statistično preiskavanje učencev-levičnikov v berlinskih šolah** se je nedavno vršilo pod vodstvom dr. Schäfera. V šoli učenci le redko uporabljajo levico mesto desnice, zato se je dr. Schäfer obrnil tudi do staršev za podatke. Vprašalna pola je imela tele rubrike: 1. Katero roko, desno ali levo, uporablja Vaš otrok pri pisanju, risanju, držanju žlice, pri igri z žogo, pri šitju, vezenju, rezanju? 2. Ali dela z obema rokama enako lahko in spretno? 3. Kako so stale stvari pred vstopom v šolo? 4. Kdo je bil levičnik v družini? (starši, bratje ali sestre, dedi in babice, strici in tete, bratrance in sestrične)? 5. Na katerem boku spi navadno Vaš otrok (na pravem, levem ali pa na hrbtu)?

V 21 šolah s 17 074 otroki (8401 dečkov in 8673 deklie) se je pokazal tale rezultat: 1. Levičnikov je bilo 692 ali 4·06 odst. 2. Ambidekstrovi (t. j. učencev, ki jim rabita obe roki enako dobro) je bilo 37, in sicer 0·21 odst. dečkov in 0·15 odst. deklie. 3. Navadno dela s pravo roko 16 346 učencev, torej 95·759 odst. (95·56 odst. dečkov in 96·85 odst. deklie).

Število levičnikov torej ni majhno. Nastalo je vprašanje, ali bi se ne dalo za nje kaj storiti, recimo, da jih zberejo v posebne razrede kakor so zbrali naglušne. V teh razredih bi se vse delalo z levo roko, kar bi rešilo otroke velikih muk in jim ohranilo marsikatero nasilje in laž. Starši so na polah pripisali: „Otroku je zelo težko izvrševati naloge z desnico,“ ali „Otroka ni mogoče tudi s silo pripraviti do tega, da bi se posluževal desnice.“ Interesantno je poročilo nekega učitelja o dveh levičnicah, ki so šolske naloge pisale zelo slabo, domače naloge pa, kjer so se posluževale leve, prav lepo.

V šolah za levičnike bi morala luč vpadati z desne strani. Ker se je tudi med učitelji našlo 2 odst. levičnikov, bi ne bilo težko najti za te otroke pravih učiteljev. — Kar se tiče naslednosti, se je pokazalo, da je 20 odst. levičnikov podedovalo to svojstvo od bližnjih ali daljnjih sorodnikov.

Zelo interesantna je činjenica, da so se s problemom levičarstva pečali že v starodavnih časih. V knjigi sodnikov (star. test.) se navaja, da je v rodu Benjaminu iz 26.700 potomcev bilo 700 levičnikov, torej mnogo manje nego je našel dr. Schäfer.

Šolska higijena.

—i— **Tuberkuloza in učitelji.** Francoski minister prosvete Quist'han se zanima z vneto za vprašanje, kako onemogočiti razširjanje tuberkuloze v šoli. Želi si ozdravljenja 1. šolskih poslopij, katera bi naj odgovarjala vsem higijenskim zahtevam, 2. šolskega življenja (čiščenje, umivanje in kopanje otrok) in 3. učiteljev. Kdor ni popolnoma zdrav, ne sme v šolo. Učitelji, ki so jetični, naj bi se odstranili iz šole s popolno pokojnino. Predložili bodo parlamentu takšen zakon, ki bode pet milijonov otrok v francoskih šolah varoval pred strašnim sovražnikom, pred jetiko.

—i— **O otrocih, ki ne morejo čitati besed.** G. Büttner je priobčil v „Neue Bahnen“ članek „Ueber wortblinde Kinder“. So namreč otroci, ki čitajo dobro posamezne črke, ne morejo pa napisati ali prečitati besed. Ta napaka je celo dedna in je posledica napake v možganih. Drugače morejo biti otroci popolnoma normalni. Zelo dobro vpliva na te otroke vežbanje leve roke, vsled katerega se razvije pri otrocih nerazvita prava polovica mozga in podedovana napaka odpravi.

—i— **Društvo za šolsku higijeno i narodno prosvetevanje v Srbiji.** To društvo je ustanovil belgradski zdravnik dr. Svetozar M. Marković l. 1905. in mu je ves čas predsednik. Društvo prireja predavanja po raznih srbskih krajih. Predavanja so javna, brezplačna in troje vrste: za šolske otroke, za ženske in občna. Po vsakem predavanju se vrši diskuzija v svrhu temeljitega razumevanja. Predavatelj, ki je zdravnik, si potem ogleda higijenske razmere v šoli in v privatnih hišah ter daje praktična navodila za izboljšanje zdravstva. Takih predavanj je bilo že 331 v 115 raznih krajih. Društvo izdaje od l. 1908. svoj mesečnik „Svetlost“, ki stane za člane v Srbiji 6 K, izven Srbije 8 K, za nečlane 10 K. Razun tega je izdalo že 18 brošur zdravstveno poučne vsebine. Društvo je prosvetno in je izrecno izključilo vsako politiko iz svojega delovanja. *Šk. Glasnik.*

Skrb za obrambo mladine.

—b— **Zdravje čeških šolskih otrok.** Po raziskavanju „Češke deželne komisije za obrambo otrok in skrb za mladino“ je na Češkem 2006 telesno slabih otrok, 1566 slaboumnih, 207 epileptikov, 19 umobolnih, 70 npravno ogroženih ter čez 40.000 osirotelih, zapuščenih ali npravno razpuščenih otrok.

—b— **O vzgoji odrasle mladine** je izdal brošurico dr. Fr. Čáda, profesor praške univerze. Odrasla mladina tvori velik del prebivalstva in je zato nje vzgoja važen del prosvetnega dela. V Avstriji iznaša mladina v starosti od 14—18 let pri dečkih 979 odst. vseh moških prebivalcev, pri dekletih 988 odst. vseh ženskih prebivalcev. Mortaliteta ali umrljivost v tej dobi ni velika, zato pa je morbiditeta in kriminaliteta tako znatna, da je statistika skrajno neugodna. Napredek socialnega razvoja je omogočil, da celo povzročil marsikateri neugodni pojav v življenju mladine. Odrasla mladina se tukaj po šoli odteguje strahovanju staršev in je popolnoma sama sebi prepuščena. Za neznamen del odrasle mladine je poskrbljeno, ali tudi ne dovolj, za učečo se mladino. Večino mestnega in selskega naraščaja bi lahko imenovali zanemarjeno. Vodilna nit pri vzgoji odrasle mladine bi morala biti vedno bolj se pojavljajoča samovzgoja. Ta pa se najlaglje razvija v različnih prosvetnih, telovadnih, športnih, literarnih in umetniških društvih. Zato bi bilo treba zbirati odraslo mladino v društvih, kjer jim je dana prilika, izvežbati se v alternistiškem naziranju, podrežati se disciplini in se navzeti moralnih principov, ki potem odločujejo pri postopanju mladine.

Ko bi se vendar Slovenci tudi bolj zamislili v položaj. Nobena mladina ni tako prepuščena sama sebi, kakor slovenska. Po vseh sodiščih se razpravlja to vprašanje narodne vzgoje v negativnem smislu. „Man läßt die Armen schuldig werden, dann überläßt man sie der Pein.“ 18letni morilci, 16letne vlačuge so v našem socialnem življenju nekaj navadnega. In vsega tega bi ne bilo, ko bi se nekoliko bolj brigali za naš naraščaj, ko bi prekipečo življensko silo uporabljali v dobre namene in navajali mladino v društvih k moralnemu življenju, čigar namen je, koristiti družbi. „Sokol“ bi moral zbirati mladino iz vseh okrožnih vasi. Trebalo bi ustanavljati nova društva za mladino, športna društva predvsem, potem pa prosvetna. Le tako bi mogli pregnati posirovelost iz naših vasi, uvesti pod slamnatimi strehami bolj etično, bolj prosvetno življenje, pripravljati pot kulturi, vseobčni kulturi v naš narod.

—b— **Zdravje učencev.** V Jekaterinodaru na Ruskem so preiskali 5721 učencev. Slabega zdravja je bilo med njimi 1644, torej 27 80/o. Slabo se je hranilo 2500, t. j. 4270/o

vseh učencev. — Pilo je od teh 5721 učencev 3500, torej 62·6% — vino 38%, pivo 5·5%, pivo in vino 24 odst., vino in žganje 22 odst. Naučilo se je piti v starosti osmih let 25 odst.; 7 let 20 odst.; devetih let 14 odst.; 6 let 10 odst.; 10 let 13 odst.

—b— **Dolžnosti napram bodočim generacijam.** Znani eksperimentalni psiholog in pedagog Stanley Hall se je izrazil tako-le: „Teh 1500 milijonov ljudi, ki danes hodi po svetu, je le samo malenkost proti nebrojnim generacijam, ki pridejo v bodočnosti. Vse potomstvo spi v naših telesih, kakor smo spali mi v telesih naših prednikov. Potomstvo z vso pravico zahteva od nas, naj mu pripravimo pogoje srečnega življenja; proklinjali nas bodo, če jih oškodujemo z našimi nedostatki. Interes potomstva bi moral vladati v vsem našem življenju. To pomeni, da bi moralo naše življenje biti popolnoma posvečeno našim otrokom. Dolžnost vseh dolžnosti je, predati otrokom bakljo življenja še bolj žarečo kakor žari v nas. To je glavna naloga moža in žene. Temelj nove biološke etike današnjega dne in bodočnosti je princip, da je pravilno vse, kar služi blaginji doslej še nerojenih, in da je slabo vse, kar bi jim škodovalo. In činiti krivico, to je neodpušljiv greh, da, edini greh, ki ga priroda pozna. Kakor celice in organi našega telesa in vse njih opravilo služi samo neumrljivosti rajalne plazme, tako obstoje tudi vse ljudske uredbe: dom, šola, država, cerkev in vse ostalo samo zato, da bi se dosegla najpopolnija razvitost otrok na duši in na telesu. Končno se ocenjuje tudi umetnost, veda, literatura, kultura in civilizacija samo po tem, kako so pomogli ravno k dosegu tega smotra.

Šolske in učiteljske vesti.

—i— **Poldnevni pouk** ima na Voralberškem 10% šol, na Češkem 20%, na Koroškem 30%, na Tirolskem 40%, na Štajerskem 60%, na Moravskem 70%, na D. Avstrijskem 160%, v Bukovini 28, v Dalmaciji 37, na G. Avstrijskem 49, v Šleziji 50 in v Galiciji 62%.

—i— **Josip Černý**, duševni vodja češkega učiteljstva, starosta Deželnega društva čeških učiteljev, je slavil 4. maja svojo petdesetletnico. Želimo mu v imenu slovenskega naprednega učiteljstva prav iz srca, da bi še mnogo let deloval tako plodno za učiteljsko stvar kakor doslej

—i— **Suspendirali so c. kr. definitivnega šolskega nadzornika dr. Falkiewiczza** v Rešovu v Galiciji. Dokazali so mu razne zlorabe uredovne oblasti, zlasti pa podmitljivost. Nameščal je učiteljstvo samo proti odškodnini. Pri tem umazanem poslu mu je pomagal židovski učitelj Wecker, ki je mešetaril. Deželni nadzornik Sivak, ki je vodil preiskavo, je kmalu uvidel, da ima v tej stvari pravzaprav sodišče odločiti; ker je intrigantni Falkiewicz hotel vplivati na svedoke, ga je sodišče zaprlo.

—i— **O učiteljskih zborovanjih** prinaša „Věstnik“ članek, kateri nam priča, da vlada skoro povsod tista letargija, ki jo opažamo tudi v nekaterih naših učiteljskih društvih. Slab poset zborovanj priča o majhnem interesu učiteljstva za organizacijske in stanovske zadeve. Da se temu zlu odpomore, skušajmo v sebi in v svojih tovariših vzbuditi pravo razumevanje organizacije in njenih namenov. Za funkcionarje volimo samo najbolj delavne ljudi vsega okraja, ni dovolj, da se sprejme čast, sprejeti se mora tudi delo. Posebno ne volimo nerednih obiskovalcev zborovanj. Program ali dnevni red zborovanj bodi zanimiv. Ni dovolj, da se prečita prepisano predavanje; ta predavanja morajo biti takšna, da so zanimiva za vse učitelje. In potem se svetuje, razgovarjati o šoli in šolskem delu. Vsak navaja svoja izkustva iz svoje prakse. Nobeno predavanje ni vzbudilo takšnega zanimanja, kakor ti pogovori iz prakse. V našem okraju smo s tem začeli, in mislim, da nikdar več s tem ne nehamo, tako se nam to dopada“. Vsak hodi po svoji poti, lahko si izberete pot, ki vam najbolj ugaja! Tako se spopolnujemo in poglobimo svoje znanje.

—i— **Proti izpitom usposobljenja** so nekateri češki učitelji. Mesto teh izpitov naj se uvedejo izpiti za šolsko vodstvo po šestletnem službovanju. Kdor želi postati nadzor-

nik, naj pokaže zato zmožnost pri posebnem izpitu, ki bi ga učitelj ne mogel položiti pred 12. letom službe. — Izpiti usposobljenja, ki so samo ponavljanje mature, res nimajo pomena. — Treba bi bilo, da so v resnici praktični in da pokažejo, kako zna učitelj poučevati, ne pa koliko ve o matematiki, fiziki, zgodovini in drugih predmetih.

—i— **Inšpektor — detektiv.** Kako daleč se more spozabiti okrajni šolski nadzornik, ki je le po protekciji zasedel to mesto, nam dokazuje ta-le slučaj: V nekem moravskem selu je prišel v šolo nadzornik in ostal vse predpoldne tamkaj. Potem se je poslovil in odšel — na vlak. Ali glej spaka! Popoldne pride zopet po ovinkih v šolo, da bi zalotil učiteljstvo pri neredu. Ni se mu posrečilo, učitelji so poznali svojo dolžnost bolj kot nadzornik, ki se je ponižal do detektiva. „Vestnik“ pravi, da je ta inšpektor bolj zrel za norišnico nego za inspektorat.

Srednje in višješolski vestnik.

—b— **Koliko dijaki zapijejo in zakadijo.** Na učiteljišču v Priborju so izdali leta 1910 dijaki za alkoholne pijače in tobak 4453 K. Ta statistika je tako delovala na dijake, da se je število abstinentov podvojilo in izdatki za pijače in tobak so pali na 1435 K, torej za 3000 K manj nego v prošlem letu. Z razumno propagando bi se dalo v tej zadevi po vseh zavodih več doseči nego s prepovedmi, ki store, da je prepovedani sad še mnogo slajši. Zapijejo se pa ljudje najlaglje, če so se navadili piti kot dijaki. „*Komenský*“.

—b— **K vseučiliški naobrazbi.** Na vladni poziv so spremenili § 12. disciplinarnega reda lipske univerze tako, da morejo sedaj tudi učitelji posecati predavanja kot „dijaki drugega reda“.

—b— **Nov poskus militarizovanja srednje šole.** Izšla je naredba, ki nalaga telovadnim učiteljem, se seznaniti z vojaško prakso. Vojaška oblast se je ponudila, da prideli srednjim šolam častnike, ki bi vodili telovadne igre v vojaškem duhu.

—b— **V Galiciji so razširili realke na 8 razredov in odpravili razdelitev šolskega leta na dva tečaja.** Izpričevala se bodo razdeljevala samo enkrat na leto. Učno osnovo so razširili. Poučevali bodo tudi drugi deželni jezik, nemščino in francoščino ali angleščino. Obvezna bode filozofska propedeutika, neobvezna latinščina. Tako bode učencem omogočen prestop na vseučilišče.

Slovenski srednješolci 1911./12. V preteklem šolskem letu je bilo slovenskih srednješolcev na gimnazijah: Kočevje 11 dijakov + 1 deklica, Kranj 304 + 19, Ljubljana, prva gimnazija 647 + 23, druga gimn. 385, nemška gimn. 2, Novo mesto 263 + 7, Št. Vid 289, Kranjsko skupaj 1901 + 50; Celje nemška gimn. 73, slovensko-nemški gimn. razredi 165 + 4, Maribor 336 + 1, Ptuj 26 + 4, druge štajerske gimnazije 15, Štajersko skupaj 615 + 9; Št. Pavel 26, Celovec 73, Beljak 8, Koroško skupaj 107; Gorica 436 + 11, Trst nemška gimn. 221 + 9, italijanska gimn. 2, Pazin hrvatska gimn. 28, Pulj nemška gimn. 12 + 2, Volosko-Opatija 7, Primorsko skupaj 706 + 22. Na realkah: Idrija 170 + 10, Ljubljana 330, Kranjsko skupaj 500 + 10; Maribor 8, druge štajerske realke 16, Štajersko skupaj 24; Celovec 5; Gorica 149, Trst nemška realka 93, italijanska „all' Acquedotto“ 3, Pulj 9 + 2, Primorsko skupaj 254 + 2.

Vseh slovenskih gimnazijcev je torej bilo 3329 dijakov in 81 dijakinj, realcev pa 783 dijakov in 12 dijakinj. Zanimarja se pri nas realčni študij, posebno na Štajerskem in Koroškem; če prištejemo 39 slovenskih Štajercev in 1 Korošca, ki študirajo na kranjskih realkah, je še vedno minimalno število slovenskih realcev iz Štajerske in Koroške. Gimnazijcev je zlasti na Kranjskem odločno preveč in ljudskošolsko učiteljstvo na Kranjskem naj staršem naravnost odsvetuje vpisovanje otrok v gimnazije. Naj dajejo rajše svoje otroke v meščanske, obrtne, trgovske, poljedelske in podobne šole, kjer se pripravijo za praktične produktivne poklice.

Na 10.000 slovenskih prebivalcev pride slovenskih srednješolcev na Kranjskem 50·1, na Primorskem 36·9, na Štajerskem 15·8, na Koroškem 13·6, pri Slovencih povprečno 33·7. To je sicer še precej pod povprečnim številom vseh avstrijskih dežel (55·3 srednješolcev na 10.000 prebivalcev) in daleč pod dotičnim številom pri Nemcih v slovenskih deželah: na Spodnjem Štajerskem 131·3, na Kranjskem 189·5, na Primorskem 228, toda to nas ne sme zapeljati, da bi hoteli doseči razmeroma isto število srednješolcev. Vsled naše revščine se imajo naši dijaki na srednjih in visokih šolah boriti z večjimi težavami nego drugi, vsled vladajočih političnih razmer dobijo absolventi težje službo zlasti v uradniških poklicih. Priporočati moramo le realni študij, povečati moramo število slovenskih srednješolcev samo na Štajerskem in Koroškem, skrbeti pa predvsem za zaveden trgovski in obrtniški naraščaj zlasti ob mejah.

V šolskem letu 1909/10 je bilo na gimnazijah 2957 slovenskih dečkov in 38 deklic, na realkah 794 + 10, v letu 1910/11 na gimnazijah 3141 + 59, na realkah 779 + 12. Tu niso vštetí Slovenci na srednje- in zgornještajerskih gimnazijah in realkah. Število gimnazijcev torej znatno raste (skoraj za 400 v dveh letih), število realcev pa pojema, ker v prejšnjih dveh letih moramo prišteti še 10—15 slovenskih realcev v nemškem delu Štajerske. To je ravno nasprotna smer razvoja, kakor bi morala biti; število realcev bi moralo razmeroma bolj rasti. En realcec pride pri Slovencih šele na 4·29 gimnazijcev, v celi Avstriji na 2·17, pri Italijanih na Primorskem pa že na 1·28.

Po razredih so slovenski srednješolci lani b'li razdeljeni na gimnazijah: v prvem 799 dečkov in 28 deklic, v drugem 598 + 19, v tretjem 481 + 21, v četrtem 391 + 4, v petem 313 + 5, v šestem 271 + 2, v sedmem 271 + 2, v osmem 205. Na realkah: v prvem 156 + 1, v drugem 139 + 3, v tretjem 121 + 3, v četrtem 109 + 1, v petem 100 + 4, v šestem 87 in v sedmem 71 dijakov. Tudi tu se vidi, kako v zadnjem času veliko bolj raste število gimnazijcev nego realcev: v prvem razredu je gimnazijcev 5·12-krat toliko kakor realcev, v najvišjem pa samo 2·89-krat toliko, ker se je v letih 1900 do 1908 vršil zdrav razvoj, da je število realcev veliko bolj raslo ko število gimnazijcev.

Za primerjanje še sledeče: Nemci so imeli lani na Spodnjem Štajerskem 624 gimnazijcev in 267 realcev, na Koroškem 910 gimn. in 375 realcev, na Kranjskem 325 gimn. in 204 real., na Primorskem 1814 gimn. in 1423 real., Hrvati na Primorskem 272 gimn. in 33 realcev.

V šolskem letu 1875/6 je bilo slovenskih gimnazijcev 725, realcev pa 300¹. Število gimnazijcev je bilo lani 4·6krat, število realcev pa samo 2·6krat toliko ko leta 1875/6. Vrh tega smo takrat imeli 260 realnih gimnazijcev, lani pa samo 56. Iz tega se vidi, da so takratni Slovenci realno smer bolj upoštevali ko dandanes. F. V.

Inostransko šolstvo.

—r— Na **Württembergskem** študirajo na višjih deških šolah deklice ob istih pogojih kakor dečki. Humanistiške šole poseča 288, realke 925 deklic z ozirom na velikost dežele in število šol znatno število.

—r— **Nedostatek učiteljstva na Francoskem.** Francoska šola trpi na pomanjkanju učiteljev. Je sicer mnogo učiteljic, ali šola brez moških je ipak mrtva. Zlasti se toži po učiteljih selskemu prebivalstvu, ki nima nikogar, ki bi jih učil naprednega poljedelstva. Poslanec Ajam dokazuje v listu La France, da se bodo normalne šole zopet napolnile, če se bodo učiteljskim kandidatom podeljevale štipendije; predvsem pa je treba plačo učiteljev povišati najmanj za 30 odst.

—r— **Vzgoja učiteljev francoskega jezika na Angleškem** se postavi na edino pravičen temelj. Preden nastopijo svojo službo, prejmejo štipendij za potovanje po Franciji.

¹ Glej „Veda“ I. letnik str. 289—293 in 389—392.

Tam se udeležijo primerne jezikovnega tečaja in se naučijo pravilnega izgovora ter se izpopolnjujejo v konverzaciji.

—r— **Enaka plača, enako delo.** Po tem načelu so uredili v državi New York razmerje med učitelji in učiteljicami, pri čemer pa niso dohodkov učiteljic toliko zvišali kakor dohodke učiteljev znižali. Posledice se že kažejo: spisek prosilcev za neko mesto v tej državi vsebuje imena 688 učiteljic in niti enega učitelja. Seveda tožijo Amerikanci o feminizaciji njihovega šolstva, ali s slabo plačo učitelja ne najdeš.

Prosvetna kronika.

—e— **Naobrazba ogrskih Rusinov** je zelo bedna. Ker so Slovaki kulturno bolj razviti, jih asimilirajo. Madjar dr. Szabo jih je naštel 400.000, od katerih čita in piše samo 15 odst. L. 1908/9 je bilo v rusinskih šolah 42.240 otrok z 72 (!!) učitelji. V srednjih šolah je bilo samo 80 Rusinov. Imajo samo 2 časnika: „Nanko“ v Užgorodu in „Nedjgo“ v Pešti. Zares žalostna slika madjarskih kulturnih razmer!

—e— **Ljudske knjižnice na Norveškem** so zelo razprostranjene in razvite. Od 600 občin jih samo 63 nima knjižnice. L. 1914. pa bode že imela sleherna občina svojo knjižnico. Tako so sklenili na zadnjem shodu knjižničarji.

—e— **Komenskega spisi na Ruskem.** Ruski minister prosvete je opozoril ravnateljstva srednjih šol na spise Komenskega in jih priporočil v nakup.

—e— **Milijon za prosveto.** Nedavno umrl poljski veleposestnik Kazimir Likorski je zapustil vse svoje imetje, čez milijon kron, poljskemu znanstvenemu društvu za Vzhodno Prusko.

—e— **Prosveta med Slovani v številkah.** Čehi imajo alfabetov 93,77 odstotkov, Slovenci 68,53 odst., Poljaki v Avstriji 47,52 odst., Bolgari 28,40 odst., Srbo-Hrvati 24,80 odst., Ukrajinci 21,87 odst., Rusi 19,78 odst. — Slovenci smo torej na drugem mestu.

* **Knjižnica za slepce.** Na Dunaju se je januarja t. l. osnovalo društvo z namenom, da ustanovi in vzdržuje knjižnico za slepce. Že l. 1902 se je po inicijativi prof. Edarda Reyer-ja in ge. Marije Glossy-jeve sestavil komite pod protektoratom kneza Liechtensteina in s častnim predsednikom mejnim grofom Aleksandrom Pallavicinijem. Ta komite je pripravljala knjižnico za slepce. Več dam je izdelovalo knjige v slepčevski pisavi. Osrednja knjižnica je v hiši Währinger Gürtel št. 136 in šteje 1590 rokopisov v popolni, 1015 v skrajšani pisavi, 608 tiskanih del in 400 muzikalij. Knjige se izposojujejo brezplačno. L. 1912. se je izposodilo 10.036 knjig. Ta knjižnica daje knjige tudi dunajskemu oskrbovališču za slepce, oskrbovališču v Lainzu in Odilijinemu zavodu v Gradeu. Prva taka osrednja knjižnica za slepce se je ustanovila l. 1905. v Hamburgu. Ta je štela l. 1911. že 12.918 zvezkov in izposojujejo knjige ne le po Nemčiji, ampak tudi v druge dežele popolnoma brezplačno in nosi tudi poštno stroške. — Slepčevska pisava sestoji iz izbočenih točk, ki se s topimi iglami vbodejo v trd papir, da jih slepci lahko otipljejo s prsti. To pisavo je izumil francoski učitelj slepcev Braille. V novejšem času se rabi tudi skrajšana pisava, neke vrste stenografija. Seveda se papir „popiše“ samo po eni strani, izbočinam na tej strani odgovarjajo vdrtine na drugi strani. Tudi mora biti „pisava“ primerno velika, tako da se rabijo ogromne množine papirja za slepčevske knjige. Stroški so velikanski. Knjižica, ki stane v Reclamovi izdaji po 24 h, zahteva v Braille-ovi pisavi 6 do 10 K in šteje po več debelih zvezkov.

Razne vesti.

—l. **Novi Vaspitač,** organ za pedagoško književnost, ki izhaja na srbskem jeziku v Sr. Karlovcih, slavi letos petindvajsetletnico svojega obstanka. Ustanovil ga je pokojni Mita Nešković, znamenit srbski školnik. Največ odjemalcev je imel l. 1892, namreč 495, l. 1912. jih je imel 358. Doslej je imel 136 sotrudnikov. Priobčil je doslej mnogo prav

lepih in koristnih člankov. Sedaj urejuje list prav spretno Vasa Vitojević. Želimo tovarišu ob Donavi sijajen razvoj in napredek.

—1. † **Gabrijel Compayré**, znan zlasti na svojem delu „Nravni in razumni razvoj otroka“, je umrl v Parizu dne 22. marca 1913 v starosti 65 let. Compayré spada med največje branitelje in propagatorje laiške šole, francoski narod se bode nanj večno spominjal s hvaležnostjo v srcu. Najbolj intenzivno je delal za ozdravljenje francoskih šolskih razmer v letih 1881. do 1885. kot poslanec okrožja Tarn. L. 1881. je izdal knjigo „Elementi občanske vzgoje“. Ministrstvo Gambetta je to knjižico razširilo stotisočih iztisov po vsem Francoskem. Debata je bila o njej nadvse živa. Konservativci so z vso silo napali pisatelja in se pobrinili, da je prišla knjiga na Index. Razen teh del je še napisal „Kritičko zgodovino vzgojnih doktrin v Franciji“, „Filozofijo Humejevo“, „Zgodovino pedagogike“, prehod „Bainove Logike“ in mnogo drugih. Compayré je bil član Instituta, generalni nadzornik javnega šolstva; deloval je kot profesor na licejih v Panu, Poiteersu in v Toulouseu, kjer je postal vseučilišni profesor; l. 1901 so ga izvolili za člana Akademije moralnih in političkih ved, razen tega je bil komander Častne legije.

—1. **Astrahanska mestna дума** je prosila ministrstvo prosvete, naj za Kirgize ustanovi gimnazijo v stepi. Mladi Kirgizi v mestih ne morejo živeti. 50 odst. jih umre za tuberkulozo. Drugače pa otroci Kirgizov ne umirajo bolj nego pri drugih narodih; torej jim ne prija stanovanje v mestu.

—1. **Kako skrbi vlada za Slovane**, o tem vemo Slovenci marsikatero pesem zapeti. Ali tudi Hrvatje se morajo navaditi na idejo, da jim tostran Sotle ni bolje nego onstran nje. — Občina Volosko je pred 4 leti osnovala zasebno hrv. gimnazijo, in to z ozirom na nujno potrebo hrvatske srednje šole v Liburniji. Zavod krasno uspeva, sedaj ima že 4 razrede. Seveda je vzdrževanje cele nižje gimnazije spojeno z ogromnimi stroški. Zato se je občina obrnila do ministrstva prosvete za podporo. Ni dolgo tega, kar je ta velikodušna podpora (ali samo na papirju) tudi prišla. Od l. 1913. naprej — 4000 K na leto, če bode to dovolil državni zbor. Občina je doslej potrošila za gimnazijo skoro stokrat toliko, kolikor iznaša ta velikodušna podpora. Ali ne veste, dragi bratje, koliko stane vlado nemška ljudska šola v Opatiji, in to za privandrance, in potem še zahtevate podporo v to, da se bo enkrat Vaša mladina mogla uspešno braniti tujcu, ki jo hoče iztisniti iz rodne grude?

—1. **Učiteljstvo in veda**. Norveški učitelj je odkril v sozvezdju dvojčkov novo zvezdo 6. veličine. Imenuje se Nova 1912.

—1. **Čudni strici** so občinski očetje sela Punat na otoku Krku. Pred leti so poiskali učiteljem stanovanja, katera pa so bila tako puntarska, da so se učitelji puntali in niso hoteli vanje. Spor je prišel pred vse inštanice, a povsod je občina pogorela. Ko se je izrekla tudi zadnja inštanca v prilog učiteljstvu, so se spuntali zopet Punatarji. Zaprli so šolo in niso več puščali učiteljev v poslopje. Moral je priti glavar Lusina, ki je z bridko sabljo zopet odprl prosveti pot.

—1. **Ustanove za potovanje učiteljev na Norveškem**. Norveška podeljuje vsako leto 56 učiteljem potovalne štipendije, da si morejo ogledati domovino in tujino in se tako bolj naobraziti.

—1. **Poljaki na Pruskem**. L. 1911./12. je naštel šolski urad v Berlinu 4216 poljskih otrok, na Westfalskem pa je bilo l. 1911. samo v dveh okrajih 43.038 poljskih otrok. Koliko se od teh Poljakov ohrani materinščini, koliko jih utone v nemškem morju?

—1. **Im Lande der guten Sitten** se izda 2100 mil. M. na leto za pivo, 197 mil. M. za žganje, 378 mil. M. za vino; na enega prebivalca rajha torej pride 40-74 M. na leto za opojne pijače.

—1. **Nečejo služiti za učiteljsko plačo**. V neki občini biharske stolice na Ogrskem, na posestvu grofa Št. Tisza, sta se pastirja odrekla svoji službi. Občinski zastop je poslal

ponje in ju je vprašal po vzrokih, zakaj ne marata več služiti. Rekla sta, da z 800 K ne moreta živeti, ker je vse tako strašno drago. Občinski zastop je bil pripravljen, jima povišati plačo na 1000 K. Pastirja sta ponudbo odbila, češ, za učiteljsko plačo ne marata služiti. Modri očetje so spoznali, da za učiteljsko plačo ne more človek pasti svinje in so zvišali plačo pastirjema na 1200 K.

—1. **Zvedel sem nekaj novega . . .** Nemci so si izmislili novo lumparijo, da bi Koliskovo zakonsko predlogo vendar uzakonili. — Po alpskih deželah pobirajo podpise: ko bode teh podpisov za dva miliona, potem se prošnja predloži, naj se že enkrat sankcionira Koliskov zakon, ki bi ubil Čehe na Dunaju. Podpisali so se že: Weißkirchner (krščanska pravičnost!), Schönerer, Rosegger itd. Da jih ni sram, pod takšno lumparijo postaviti svoje ime. — Sicer pa tudi to ne bo pomoglo. Čez prisego se ne more.

—1. **Češki vajenci na Dunaju.** Časnik nemškega šulferajna je nedavno prinesel izkaz o obiskovanju nadaljevalnih šol na Dunaju. Strokovne nadaljevalne šole za krojače imajo 927 nemških in 2283 čeških učencev; strokovne šole za čevljarje 927 nemških in 1131 čeških učencev; strokovne šole za mizarje imajo 1129 nemških in 1312 čeških učencev. V nekaterih nadaljevalnih šolah je 76—81 odst. Čehov! L. 1885. je bilo v pripravnicah za češke učence 3358, l. 1910. že 7549 dečkov. Zanimive številke, nad vse zanimive številke!

—1. **Za varstvo ptic.** Krasno učno sredstvo je oskrbela češkim šolam Unija v Pragi. Izdala je Landovo sliko „Cena ptičjega gnezdeca“, ki jo je naslikal ta umetnik po predlogu J. Skuhravega. Slika in besedilo sta veliki 110 × 71 cm. Slika predstavlja cvetočo vejo jablani s ptičjim gnezdom, v katerem pet malih kričačev steguje grlca po hrani, katero jim prinaša dvojce ptic. Izvedena je tako umetniško, da bode v kras vsakemu hodniku in vsaki šolski sobi.

Besedilo slove: Cena ptičjega gnezda „Koliko velja ptičje gnezdo?“ Ne bo tako velika ta cena, si bode marsikdo mislil. Računajmo torej, ne s kronami in vinarji, ampak le tako, da si določimo to ceno. V gnezdecu je pet ptičk. Vsaka potrebuje povprečno 50 gosenic na dan, da se nasiti; vseh pet sne na dan 250 gosenic. Ptice krmijo mladiče 30 dni. Ptičice torej uničijo v 30 dneh 7500 gosenic. Lepa vsota, kaj ne? No vsaka gosenica potrebuje vsak dan toliko hrane, kolikor sama tehta. Če uniči vsaka gosenica na dan poleg nekoliko listov samo en cvet, uniči v 30 dneh 30 cvetov in torej tudi 30 jabolk. A onih 7500 gosenic? Uniči 225.000 cvetov, torej skoro četrt milijona! — Kako grozno zločinstvo stori roka, ki uniči ptičje gnezdo!

Slika stane samo 2 K 50 vin., tako da si jo omisli lahko vsaka šola. Ali bi ne bilo mogoče tekst napisati tudi slovenski in hrvatski in sliko upravititi za šole južnih krajev, kjer je varstvo ptic še v začetkih?

— **Ogrsko šolstvo — evropski škandal.** Peštanski listi so mnogo komentiral slučaj, ki se je zgodil v salski stolici in ki kaže, kako globoko so še šolske razmere na Ogrskem pod evropskimi nazori. Šolski nadzornik Dezider Scossa se je podal na inšpekcijo šol, ali iz mnogih vasi so ga izgnali s kosami in motikami, ker v tistih vaseh sploh še ni bilo šol. Četudi dovoljene, cela vrsta šol v stolici še ni odprta; niso se trudili najti za te šole pripravne prostore, učitelji po dve leti niso dobili plače. Šolski „inšpektorat“ v Zalaegerszegu je deloval tako vestno, da se je pri prvi reviziji našlo v njem do 3000 nerešenih aktov.

* * *

Društvo „Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks“. Odbor sporoča: Dne 28. marca t. l. je umrla članica gospa Brigita Staudova iz Gradea. Glasom § 3 a) dr. pravil je treba plačati posmrtni donesek po 2 K za ta 112. smrtni slučaj — v tekočem letu 4. — tekom meseca junija t. l.

Navodilo

k

„Mojemu prvemu berilu“

sestavil K. Wider.

Abecednik je sestavljen na podlagi pisalno-bralne metode.

Ta metoda je pri nas splošno vpeljana in vsemu učiteljstvu najbolj znana. Na podlagi pisalno-bralne metode so se po izjavah izkušenih strokovnjakov-nadzornikov in učiteljev (med njimi tudi ocenjevalci tega abecednika) dosegli tako lepi učni uspehi, da za enkrat ne kaže upeljati novo metodo, ker bi bili po novi metodi uspehi vsaj v prvih letih gotovo slabši.

Slike so narejene nalašč kar mogoče preprosto, da jih začetniki lažje razumejo in po večini tudi prerišejo in barvajo. Najnovejši abecedniki po Nemškem in drugod, ki so nam služili za vzor, imajo vsi tako preproste in enostavne slike, kakor ta abecednik.

Snov berilnim vajam je vzeta skozi in skozi iz otroškega življenja in po možnosti preprosta, da učitelju ni treba mnogo razlage in tem uspešneje goji branje. Pesmi je toliko, kolikor jih je potrebno za memoriranje. Največ je povestic, saj je znano, da so za povesti otroci v nižjih razredih najbolj dovzetni, jim te najbolj priljubijo knjigo ter vcepijo veselje do branja.

Pojasnila se nam zdi potrebno dati le k sledečim črkam:

i = deklica joka, ker je ubila vrč: iii . . .

u = vlak zapiska: uuu . . .

e = voznik ustavlja konje: eee . . .

o = dečku uide balon, se ustraši: ooo . . .

a = otroka zagledata božično drevo, se začudita: aaa . . .

Vseh pet samoglasnikov je po najnovejši metodi izvajanih iz vzklikov. Seveda bo moral učitelj nape-ljavati učence do izvajanja pravega glasu, kar mu ne bo težko.

- n = deklica ponuja dečku kruha: na;
- m = krava muka: mu;
- t = deček ima zmaja na niti: nit;
- d = dom, drevo, dim.

Pri vseh ostalih črkah je lahko dobiti glas in ni treba nobenega pojasnjevanja.

Upamo, da smo s to knjigo ustregli učiteljstvu in učencem, saj so jo posebno učenci sprejeli povsod, kjer so jo dobili v roke, z največjim veseljem, ker so vi-deli samega sebe na teh listih. Za male začetnike je pisana ta knjiga in če ugaja njim, je dosegla svoj namen. Želimo ji, da bi se kaj hitro razširila po vseh slovenskih deželah in rodila kar največ dobrih sadov.

Ljubljana, meseca junija 1913.

Založništvo

Učiteljske tiskarne r. z. z o. z.
v Ljubljani.